

บทที่ 3

ความหมายทางอาญาของคำว่า "เอกสาร"

3.1 บททั่วไป

การลงโทษทางอาญาเป็นมาตรการที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต เสรีภาพหรือทรัพย์สินของบุคคล ฉะนั้นรัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจนแน่นอนที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ โดยจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่ไม่ชัดเจน ไม่แน่นอน การที่กฎหมายอาญาต้องชัดเจนแน่นอนนั้น ก็เพื่อที่จะได้เป็นหลักประกันว่าสิ่งที่กฎหมายบัญญัตินั้นตรงกับความประสงค์ของฝ่ายนิติบัญญัติอย่างแท้จริง และทั้งจะเป็นการป้องกันมิให้ศาลใช้กฎหมายตามใจชอบตามความรู้สึกของตน¹

ด้วยเหตุนี้กฎหมายอาญาต้องมีความชัดเจนแน่นอนนั้น หมายความว่า ชัดเจนแน่นอนพอควร (reasonably definite) เท่านั้น เพราะจะให้บัญญัติให้ละเอียดถี่ถ้วนลงไปนั้นคงทำได้ยากมาก ซึ่งก็ไม่มีประเทศใดสามารถทำได้ ดังนั้นภาษาหรือถ้อยคำพูดย่อมวิวัฒนาการไปได้ตามกาลสมัยโดยเฉพาะภาษากฎหมายถ้อยคำหรือข้อความซึ่งมีส่วนสำคัญซึ่งเป็นถ้อยคำในกฎหมายอาญาด้วยแล้ว ก็มีความสำคัญมากไม่ว่าจะเป็นการใช้ถ้อยคำในกฎหมายอาญา หรือการตีความกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติความผิดและโทษไว้ ในที่นี้จะพิจารณา 2 กรณีด้วยกัน

3.1.1 การใช้ถ้อยคำในกฎหมายอาญา ในการใช้กฎหมายนั้นต้องใช้ในบรรดากรณีบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้นๆ² บทบัญญัตินี้ดังกล่าวนี้ย่อมนำไปใช้กฎหมายอื่น ๆ ได้ด้วย โดยทั่วไปตลอดจนในประมวลกฎหมายอาญาเอง แม้ใน

¹ คณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 5.

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 4 บรรคแรก.

ประมวลกฎหมายอาญา จะมีหมวดว่าด้วยการใช้กฎหมาย (หมวด 2 ในภาค 1 ลักษณะ 1) บัญญัติไว้ก็ตาม ก็บัญญัติไว้เกี่ยวกับบุคคลที่จะต้องรับโทษ, โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด กฎหมายที่จะใช้ดุลยพินิจเท่านั้น ไม่มีบทบัญญัติว่าต้องใช้กฎหมายในบรรดากรณีที่ต้องด้วยบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษรอย่างในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถ้าหากไม่นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 4 มาใช้บังคับแล้วในทางอาญาแล้วก็ย่อมเป็นการเดือดร้อนแก่ผู้ที่ถูกบังคับทางอาญา เพราะจะกลายเป็นว่าไม่มีหลักเกณฑ์ที่จะใช้ทางอาญาจะเพิ่มเติมตัดถ้อยคำในกฎหมายอาญาอย่างใดก็ได้ตามใจชอบ เมื่อต้องนำบทบัญญัติมาตรา 4 ว่าด้วยการใช้ตามตัวอักษรมาใช้บังคับในทางอาญาแล้ว ก็ย่อมจะเพิ่มเติมถ้อยคำในกฎหมายไม่ได้เช่นเดียวกัน³

3.1.2 การตีความกฎหมายอาญา ในกฎหมายอาญานั้นก็ไม่ได้เห็นว่าการตีความให้ใช้หลักอะไร ตีความอย่างไร ก็มีแต่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 วรรคแรก บัญญัติว่า "บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย" ซึ่งมาจากหลักที่เป็นสากลยอมรับกัน ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับได้บัญญัติรับรองไว้เช่นเดียวกันว่า "บุคคลจะไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้"

หลักในมาตรา 2 และมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญนี้เป็นหลักสากล อันเป็นที่ยอมรับกันมานานอารยประเทศ หลักนี้เรียกในภาษาละตินว่า "Nullum crimen nulla poena sine lege" แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า "No crime nor punishment without law" "ไม่มีความผิดไม่มีโทษ หากไม่มีกฎหมาย" ดังนั้น การตีความกฎหมายอาญาจึงมาเริ่มต้นจากมาตรา 2 กรณี กฎหมายบัญญัติก็คือความผิดและโทษต้องมีกฎหมายบัญญัติ ศาลจึงจะลงโทษได้ ดังนั้นหลักในการประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 นี้แยกพิจารณาได้ดังนี้

³ไพจิตร ปุญญพันธ์, "การใช้ถ้อยคำในกฎหมายอาญา," วารสารศาลพา 22 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2518): 78.

(1) ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญา หากการกระทำนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ ในขณะที่กระทำว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้

(2) กฎหมายอาญาจะย้อนหลังให้ผลร้ายมิได้ ทั้งนี้เพราะมาตรา 2 ใช้คำว่า "ในขณะที่กระทำ" หมายความว่า

2.1 หากในขณะที่กระทำ ไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ต่อมาจะมีการออกกฎหมายย้อนหลัง โดยถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดมิได้

ศาสตราจารย์ เอกูต์ ได้กล่าวไว้ดังนี้

"หลักนี้มีเหตุผลสนับสนุนได้ง่ายทั้งนี้เพราะเหตุว่า ในทางอาญากฎหมายได้ระบุงการกระทำต่างๆ ที่ห้ามไว้ และเอกชนย่อมมีสิทธิที่จะถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่กฎหมายไม่ห้ามไว้แล้วย่อมทำได้ เพราะฉะนั้นถ้าบุคคลใดได้เชื่อโดยสุจริตกระทำการใด ๆ ลงไปโดยเชื่อว่ามีอำนาจกระทำได้ ผู้นั้นหาควรถูกฟ้องร้องเพราะเหตุที่กฎหมายได้เปลี่ยนแปลงไปไม่จริงอยู่ที่น่าเสียดายอยู่ว่าโดยวิธีนี้ผู้ร้ายบางคนอาจหลุดพ้นจากโทษ ซึ่งใช้ลงแก่ผู้ร้ายที่ทำความผิด เช่นเดียวกันในกาลต่อมาไม่นานนัก แต่ถ้าทำให้ลงโทษได้แล้ว จะมีอุปสรรคมากยิ่งขึ้นอีก ทั้งนี้เพราะถ้าให้ลงโทษได้เสรีภาพ จะไม่มีเลย ถ้าบุคคลใดอาจถูกจับเพราะได้กระทำการอันกฎหมายที่ออกมาภายหลังที่ได้กระทำการนั้นบัญญัติว่าผิด และถ้าศาลอาจลงโทษโดยอาศัยกฎหมายนี้แล้ว ราษฎรจะไม่แน่ใจเลยว่า การใด ๆ อันตนได้กระทำไปนั้นจะเป็นการผิดกฎหมายหรือไม่แน่ใจเลยว่า การใด ๆ อันตนได้กระทำไปนั้น จะเป็นการผิดกฎหมายหรือไม่ จริงอยู่ที่การกระทำบางอย่าง น่าจะพึงหวังว่ากฎหมายคงจะต้องห้าม แต่ความผิดเป็นอันมากซึ่งไม่กระทบกระเทือนความรู้สึกในศีลธรรม และความยุติธรรมของปวงชนเท่าใด บุคคลละเว้นไม่กระทำก็เฉพาะเมื่อกฎหมายห้ามไว้เท่านั้น เช่น การพนัน เป็นต้น แต่เมื่อไม่มีกฎหมายประกาศไว้ขณะนั้น แล้วใครจะไปรู้ก่อนอย่างไร"⁴

2.2 หากในขณะที่กระทำมีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ต่อมามีการออกกฎหมายย้อนหลัง จะเพิ่มโทษการกระทำดังกล่าวให้หนักขึ้นมิได้

⁴ เอกูต์, กฎหมายอาญา (พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง, 2477), หน้า 69-70.

ข้อสังเกต

1. กฎหมายอาญาจะย้อนหลังให้ผลดี ทั้งนี้ตามบทบัญญัติในมาตรา 2
วรรค 2 และวรรค 3
2. วิธีการเพื่อความปลอดภัย มิใช่โทษในทางอาญา (โทษทางอาญา
มีเฉพาะที่ระบุไว้ในมาตรา 18) เพราะฉะนั้นจึงย้อนหลังได้ตามมาตรา 12

(3) ถ้อยคำในกฎหมายอาญา จะต้องบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอนปราศจากความคลุมเครือ

มาตรา 2 ใช้คำว่า "บัญญัติเป็นความผิด" การที่จะให้คนรู้ล่วงหน้าว่า การกระทำอย่างใด หรือการไม่กระทำอย่างใดเป็นความผิดนั้นบทบัญญัตินั้น ๆ ต้องชัดเจนแน่นอน ปราศจากความคลุมเครือ

เหตุผลในการที่จะต้องให้กฎหมายมีความชัดเจนแน่นอนนั้นก็เพื่อที่จะให้ประชาชนผู้ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายได้มีโอกาสรู้ล่วงหน้าว่า การกระทำหรือไม่กระทำของตนนั้นมีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดหรือไม่เพราะบทบัญญัติของกฎหมายคลุมเครือมากเกินไปแล้ว หากมีการใช้กฎหมายนั้นกับเขา เขาก็จะขัดขืน หรือมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ โดยถือว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ นอกจากนี้การที่รัฐไม่ยอมให้ประชาชนอ้างความไม่รู้กฎหมายขึ้นมาเป็นข้อแก้ตัว (มาตรา 64) ก็หมายความว่า จะต้องออกกฎหมายที่ชัดเจนไม่คลุมเครือ เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสรู้ได้ทันทีว่าการกระทำหรือไม่กระทำอย่างใด เป็นความผิดและไม่ยอมปฏิเสธความไม่รู้กฎหมาย ซึ่งชัดเจนอยู่แล้วขึ้นเป็นข้อแก้ตัว หากกฎหมายคลุมเครือก็ย่อมไม่เป็นธรรม ที่จะไม่ยอมให้ประชาชนยกเอาความไม่รู้กฎหมายเป็นข้อแก้ตัว

เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือหากกฎหมายอาญามีความแน่นอนพอควรแล้ว ก็จะเป็นการลดการใช้บังคับโดยเลือกปฏิบัติ และโดยอำเภอใจลงไปได้บ้าง มิฉะนั้นแล้วตำรวจ อัยการและศาลก็อาจจะมีดุลยพินิจเลือกใช้บังคับกฎหมายกับบุคคลบางประเภทได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

ที่ว่ากฎหมายอาญาต้องมีความชัดเจนแน่นอน หมายความว่าชัดเจนแน่นอนพอควร (reasonably definite) เท่านั้น เพราะจะให้บัญญัติให้ละเอียดถี่ถ้วนลงไปนั้นคงทำได้ยากมาก ซึ่งก็ไม่มีประเทศใดสามารถทำได้

นอกจากบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความผิดจะต้องบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดแล้ว บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับโทษ ก็จะต้องแจ้งชัดด้วยว่าการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดนั้น จะได้รับโทษสถานใด

(4) กฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด

หมายความว่าเมื่อรัฐได้ออกบทบัญญัติที่แจ้งชัดระบุว่า การกระทำหรือการไม่กระทำอย่างใด เป็นความผิดทางอาญาแล้ว ก็โดยเฉพาะกรณีนั้นเท่านั้นที่เป็นความผิด จะไปรวมถึงกรณีอื่น ๆ ด้วยไม่ได้

หลักการตีความโดยเคร่งครัด ไม่ได้หมายความว่าตีความในทางแคบจะตีความในทางกว้างไม่ได้ กล่าวคือ หมายความว่าให้ตีความตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไว้ นั้น ถ้าไม่มีตัวบทกฎหมายบัญญัติไว้ แล้วจะลงโทษคงไม่ได้จุดประสงค์เป็นอย่างนี้ ไม่ได้หมายความว่าตีความอย่างแคบ การตีความกฎหมายอาญา จะต้องมีการตีความตัวอักษร ซึ่งมาจากบทบัญญัติในมาตรา 4 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายนั้นให้ใช้ตามความมุ่งหมายตามตัวอักษร หรือตามตัวอักษร และความมุ่งหมายทั้ง 2 อย่าง ดังนั้นการตีความกฎหมายอาญาไม่ได้หมายความว่ากฎหมายอาญานั้น จะต้องตีความโดยจำกัด หรือตีความแคบ ๆ แต่ความจริงการตีความตามตัวอักษรนั้นทำได้ทั้งแคบและกว้าง เมื่อไรจะต้องตีความอย่างแคบเมื่อไรจะตีความอย่างกว้างก็อาจจะไปดูความมุ่งหมายว่า กฎหมายต้องการให้ใช้ตามความหมายตัวอักษรอย่างแคบหรือว่าใช้ตามความหมายของตัวอักษรอย่างกว้าง

การตีความกฎหมายอาญา มีหลักดังนี้

(ก) จะนำบทกฎหมายใกล้เคียง (Analogy) มาใช้ให้เป็นผลร้ายมิได้ ศาสตราจารย์เอกต์ ได้ให้หลักไว้ว่า "บทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญาซึ่งกำหนดความผิดหรือบัญญัติโทษไว้ จะต้องใช้บังคับตามตัวอักษร จะลงโทษบุคคลเพราะได้กระทำการอันคล้ายคลึงกันกับที่ได้มีกฎหมายบัญญัตินั้นไม่ได้"

⁵ จิตติ ตังศภัทธี, "การตีความกฎหมายอาญา," วารสารนิติศาสตร์ 14 (ฉบับที่ 4, 2527) : 49.

⁶ เอกต์, กฎหมายอาญา หน้า 77.

นอกจากนี้ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้กล่าวว่า "การขีดเส้น
ระหว่างการเทียบบทที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งและการตีความในกฎหมายไม่ใช่สิ่งที่ย่างยาก และกรณี
อย่างเดียวกัน ศาลแห่งประเทศต่าง ๆ ก็วินิจฉัยคดีผิดเพี้ยนกัน โดยบางศาลเห็นว่าเป็นการ
ตีความ บางศาลเห็นว่าเป็นการเทียบบทที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง"

(ข) จะนำจารีตประเพณีมาใช้ให้เป็นผลร้ายมิได้ แต่ถ้านำจารีตประ
เพณีมาใช้ เพื่อเป็นคุณยอมทำได้ เช่น จารีตประเพณียอมให้ครุฑเด็กได้ตามสมควร การที่ครุฑเด็ก
ยอมไม่เป็นความผิด

3.2 บทนิยาม คืออะไร

ในการบัญญัติกฎหมาย ถ้ากฎหมายใช้คำที่มีความหมายตามที่เข้าใจกันอยู่ตามธรรมดา
ก็ไม่ต้องมีบทนิยาม (definition) แต่ถ้ากฎหมายใดจะใช้ถ้อยคำที่มีความแตกต่างกันอยู่โดย
ปกติแล้ว กฎหมายนั้นๆ ก็จะบัญญัติบทนิยามไว้โดยจำกัดความหมายของถ้อยคำที่ใช้เพื่อให้เหมาะ
สมกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย บทนิยามจึงอาจกว้างหรือแคบกว่าความหมายที่คนธรรมดาจะฟัง
เข้าใจถ้อยคำนั้นตามปกติก็ได้

"บทนิยาม" เป็นศัพท์ใหม่ที่เพิ่งนำมาใช้ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งอยู่ในหมวด 1 ที่
กล่าวถึงบทนิยามนี้มีอยู่มาตรา 1 มาตราเดียวกฎหมายลักษณะอาญาใช้คำว่า "อธิบาส" ประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ใช้คำว่า "บทวิเคราะห์ศัพท์" ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญาใช้คำว่า "คำอธิบาส" คำเดียวกับกฎหมายลักษณะอาญา คำว่า "นิยาม" ตามพจนานุกรม
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายความว่า "กำหนดหรือจำกัดความหมายที่แน่นอน" ซึ่งตรงกับ
ความหมายแท้จริงที่ต้องการใช้ในกฎหมายยิ่งกว่าคำว่าวิเคราะห์ ซึ่งหมายความว่า "แยกออก
เป็นส่วน ๆ" เว้นแต่ที่ใดในกฎหมายใช้คำว่า "วิเคราะห์ศัพท์" โดยเฉพาะอยู่แล้ว ประมวล
กฎหมายอาญาได้บัญญัติบทนิยามไว้ เพื่อจำกัดความหมายของถ้อยคำให้ตรงกับเจตนารมณ์ของ

⁷หยุด แสงอุทัย, คำอธิบาสกฎหมายลักษณะอาญา (พระนคร: โรงพิมพ์วิบูลกิจ),

กฎหมาย ดังนั้นถ้าถ้อยบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาตอนใดมีถ้อยคำตามที่นิยามไว้ในมาตรา 1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ความหมายของถ้อยคำนั้น จะมีความหมายเฉพาะตามที่ได้นิยามไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1 เท่านั้น จะไปแปลความหมายให้ต่างจากบทนิยามไม่ได้ เนื่องจากบทนิยามได้บัญญัติขึ้นไว้ เพื่อให้เหมาะสมกับเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ละฉบับ ฉะนั้นโดยปกติจะนำเอาบทนิยามของกฎหมายฉบับหนึ่งไปใช้กับถ้อยคำอีกฉบับหนึ่งไม่ได้^๕ แต่อย่างไรก็ตามความหมายของถ้อยคำ ตามบทนิยามในประมวลกฎหมายอาญา ยังสามารถนำไปใช้แปลความหมายของถ้อยคำ ที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่น ๆ ด้วย ถ้ากฎหมายฉบับนั้น ๆ มิได้ให้คำนิยามไว้ โดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญา หมวด 2 การใช้กฎหมายอาญา มาตรา 17 ซึ่งบัญญัติว่า "บทบัญญัติในภาค 1 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้ใช้ในกรณีแห่งความผิดตามกฎหมายอื่น ด้วย เว้นแต่กฎหมายนั้น ๆ จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น"

ดังนั้นบทนิยาม คือคำอธิบายความหมายของคำบางคำ ซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายต่าง ๆ แล้วแต่ความมุ่งหมายของกฎหมายแต่ละฉบับเมื่อบทนิยามใด ได้อธิบายถ้อยคำไว้อย่างใดแล้วจะแปลความหมายหรือตีความนั้นเป็นอย่างอื่นไม่ได้ หรือจะแปลตามพจนานุกรมก็ไม่ได้

3.3 ความหมายทางอาญาของคำว่า "เอกสาร"

3.3.1 ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ในกรณีที่มีปัญหาว่า ถ้อยคำธรรมดาที่ปรากฏในตัวบทกฎหมายนั้น มีความหมายอย่างไร เป็นเรื่องที่ศาลรู้อยู่เอง โดยปกติศาลก็จะใช้ความรู้ของศาลเอง หรือมิฉะนั้น ศาลก็อาจอ้างความหมายของถ้อยคำนั้น ที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

โดยปกติไทยยึดถือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเป็นหลักสำคัญ ในการให้ความหมายของถ้อยคำธรรมดาที่ปรากฏในตัวบทกฎหมาย พจนานุกรมที่จัดทำโดยคณะกรรมการของราชบัณฑิตยสถาน พิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2493 ได้เริ่มปรับปรุงตั้งแต่ พ.ศ. 2520 ถึง พ.ศ. 2525.

^๕ หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญาภาค 1 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 253.

จึงแล้วเสร็จจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี นับว่าเป็นพจนานุกรมฉบับสมบูรณ์ที่สุดของประเทศไทยเป็นแบบฉบับที่ใช้ถือเป็นหลักในการเขียน อ่านหนังสือไทย มีการจัดเรียงตามลำดับตัวอักษร รวมคำวิสามานยนาม บางคำที่รู้จักแพร่หลายในวรรณคดี บอกเสียงอ่านตัวสะกดที่ถูกต้องชนิดความหมายที่มาของคำ บางคำมีประวัติอย่างย่อ ๆ พร้อมภาพประกอบ มีคำอธิบายใช้อย่างละเอียดอยู่ในตอนต้น^๑

ความหมายของคำว่า "เอกสาร" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 เป็นคำนาม หมายความว่า หนังสือที่เป็นหลักฐาน และคำว่าหนังสือเป็นเป็นคำนาม หมายความว่า เครื่องหมายใช้ขีดเขียนแทนเสียง หรือคำพูด, ลายลักษณ์อักษร, จดหมายที่มีไปมา เอกสาร, บทประพันธ์ จะเห็นว่า ความหมายคำว่า "เอกสาร" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ซึ่งยังไม่มีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นคำสามัญ เพราะหากมีข้อเท็จจริงเกิดขึ้น ก็ยากที่วินิจฉัยว่าเป็นเอกสารหรือไม่ การที่มีนิยามในประมวลกฎหมายอาญา ก็ยังทำให้ความหมายของคำว่า "เอกสาร" ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สามารถวิเคราะห์ถ้อยคำดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อเท็จจริงบางครั้งยากแก่การวินิจฉัยซึ่งเกิดขึ้นได้

3.3.2 ความหมายตาม dictionary's Law

ตาม The dictionary of English law ได้ให้ความหมายของคำว่า "Document" ว่า

"Any solid substance upon which matter has been expressed or described by conventional signs, with the intention of recording or transmitting that matter. Thus a piece of paper on which words are written, type written, printed or stamped, or expressed by arbitrary signs or ciphers, is a document, and so is tally or piece of wood with notches to represent figures or amounts. Every deed (q.v.) is a

^๑ นवलจันทร์ รัตนากร และคณะ, การใช้ห้องสมุด (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2531), หน้า 73.

document; but, as deeds must be on either paper or parchment, every document is not a deed. For the purposes of the Evidence Act, 1938, the expression includes books, maps, plans, drawings and photographs (s.6).

ส่วน Black's law dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า "Document" ว่า

"An instrument on which is recorded, by means of letters, figures, or marks, the original, official, or legal form of something, which may be evidentially used. In this sense the term "document" applies to writing; to words, printed, lithographed, or photographed; to maps or plan; to seals, plates, or even stones on which inscriptions are cut or engraved. In the plural, the deeds, agreement, title-papers, letters, receipts, and other written instruments used to prove a fact. As used as a verb, to support with documentary evidence or authorities.

3.3.3 ความเป็นมาการหาคำจำกัดความหมายในทางอาญาของคำว่า "เอกสาร" ในประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499 กับกฎหมายลักษณะอาญาเดิม ร.ศ.127

ในประมวลกฎหมายอาญา หมวด 1 บทนิยามได้ให้นิยามความหมายของคำว่าเอกสาร ในมาตรา 1 (7) ซึ่งเป็นคำที่บัญญัติขึ้นใหม่ว่าเอกสาร "หมายความว่ากระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษรตัวเลข ผังหรือแผนแบบอย่างอื่น จะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพ หรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น" ซึ่งตรงกับมาตรา 6 (17,18) แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ใช้คำว่า "จดหมาย" กับ "หนังสือ" และกำหนดความผิดฐานปลอมหนังสือ

มาตรา 6(17) "จดหมายนั้น ท่านหมายความว่า เครื่องหมายแทนถ้อยคำหรือจำนวนเลขไม่ว่าทำด้วยกริชที่ขีดเขียน จารึก หรือพิมพ์ ถ่ายด้วยวิธีอย่างใดๆ เครื่องหมายเช่นว่านี้ นับว่าจดหมายมาตรา 6(18) "หนังสือนั้นท่านหมายความว่าบรรดาจดหมายที่จะใช้เป็นพยานแห่งถ้อยคำที่เขียนไว้ให้ได้"

แต่ประมวลกฎหมายอาญาไม่ใช้ทั้งสองคำเพราะอาจมีปัญหาบางอย่าง เช่น "หนังสือ" ชวนให้เข้าใจว่าเป็นหนังสือประกอบด้วยกระดาษเป็นเล่มๆ จึงใช้คำว่าเอกสารแทน

เดิมกรรมการร่างประมวลกฎหมายอาญามีได้ใช้ถ้อยคำว่า "เอกสาร" แต่ได้ใช้ถ้อยคำดังนี้คือ "หนังสือ" หมายความว่าเครื่องหมายที่ปรากฏบนกระดาษ หรือบนวัตถุอื่นใด อันแสดงถ้อยคำหรือตัวเลขจะเป็นโดยการพิมพ์ การถ่ายภาพ การจารึกหรือการอื่นใดก็ตาม

ในการประชุมพิจารณาร่างประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1 (12) คำว่า "หนังสือ" ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมายได้แสดงนานาทัศนะต่างๆ ในการใช้คำนิยามเดิมว่าหนังสือมีข้อบกพร่องในการกำหนดบทนิยามและการตีความกฎหมายในกรณีที่มีปัญหาข้อเท็จจริงได้เกิดขึ้นได้มีการพิจารณาหาความเหมาะสมในการใช้ถ้อยคำ ในการประชุมร่างประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1 (12) คำว่า "หนังสือ" ได้มีความเห็นของนักกฎหมายออก 2 แนวทางด้วยกัน แนวทางแรกเห็นว่า ถ้าหากไม่ได้กำหนดบทนิยามของคำว่า "หนังสือ" เข้าใจเป็นภาษาสามัญ ก็จะไม่หมายถึงตัวเลข ไม่กินความถึงแผนที่ (map)

แนวทางที่สอง ถ้าจะมีบทกำหนดความหมายคำว่า "หนังสือ" ไว้ไม่มีบทกำหนดความหมายเสียเลยจะดีกว่าควรจะมีบทกำหนดความหมายของคำว่า document ไม่ควรใช้คำว่า "หนังสือ" จะตรงกับภาษาอังกฤษว่า "writing" ซึ่งคำว่า "writing" ไม่ต้องมีบทกำหนดความหมายเพราะเป็นคำสามัญ สามารถที่จะเข้าใจได้ และคำว่า "หนังสือ" ไม่ใช่ภาษาไทยแต่เป็นภาษาจีน นอกจากนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์คำว่า "หนังสือ" แปลว่า writing ซึ่งจะพ้องกัน แต่ควรที่จะเป็นคำว่า "เอกสาร" ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า "document" ซึ่งควรที่จะมีบทกำหนดความหมายคำว่า "document" มากกว่า "writing" ซึ่งจำเป็นที่จำกัดขอบเขตความหมายของคำว่าเอกสาร (document) ซึ่งได้กำหนดเพิ่มเนื้อความที่ว่า การที่จัดว่าเป็นเอกสารตามคำนิยามนั้น จะต้องมีข้อความที่ปรากฏความหมายและต้องใช้เป็นพยานหลักฐานได้ (evidence)

ในที่สุดที่ประชุมตกลงใช้นิยามคำว่า "เอกสาร" ดังที่ได้ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (7) นั้นแล้ว¹⁰

¹⁰ โชค จารุจินดา, "รายงานการประชุมร่างประมวลกฎหมายอาญา (และบันทึกประกอบ)" คฤพาหะ 7 (ก.พ. 2530): 235.

3.3.4 ความหมายของเอกสารตามประมวลกฎหมายอาญาพ.ศ.2499 มาตรา 1(7) ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1(7) ได้บัญญัติความหมายของคำว่า "เอกสาร" ไว้ว่าหมายถึงความถึงกระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษรตัวเลข พังหรือแผนแบบอย่างอื่น จะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพ หรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น"

จากนิยามนี้ประกอบคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานปลอมเอกสาร คือ ความมั่นคง และความเชื่อถือในทางพยานหลักฐานดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าความสำคัญ หรือสาระสำคัญของเอกสาร มีอยู่ 4 ประการคือ

1. เอกสารเป็นสิ่งที่แสดงออกแห่งเจตนา
2. เอกสารเป็นสิ่งที่มีรูปร่าง
3. เอกสารต้องเป็นสิ่งที่มีความหมายในทางกฎหมาย
4. เอกสารนั้นต้องแสดงถึงผู้ออกหรือทำเอกสารนั้น¹¹

จากความหมายของเอกสาร ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499

มาตรา 1 (7) สามารถแยกหลักเกณฑ์เป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. กระดาษ หรือวัตถุอื่นใด
2. ซึ่งได้ทำให้ปรากฏ
3. ความหมายที่ปรากฏ
4. ด้วยตัวอักษร ตัวเลข พัง(plan)หรือแผนแบบอย่างอื่น(other model)
5. จะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพ หรือวิธีอื่น
6. อันเป็นหลักฐานแห่งความหมาย

จากหลักเกณฑ์ที่แบ่งออกเป็นข้อ ๆ ก็เพื่อสามารถวิเคราะห์ถึงนิยามของคำว่า "เอกสาร" ได้แน่ชัด และถูกต้อง ซึ่งสามารถอธิบายเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. กระดาษ หรือวัตถุอื่นใด หมายถึงถึงสิ่งที่ใช้สำหรับทำให้ความหมายของถ้อยคำปรากฏขึ้น แสดงสื่อความหมายซึ่งปรากฏออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร เอกสารนั้นไม่ใช่ถ้อยคำที่แสดงความหมาย แต่เป็นวัตถุรองรับที่ทำให้ความหมายปรากฏ ตามปกติแล้วการทำให้ความหมายปรากฏมักจะทำบนกระดาษ แต่กฎหมายไม่จำกัดให้ เอกสารเป็นได้เฉพาะที่ทำด้วย

¹¹ คณิต ฅ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 233.

กระดาศ ให้หมายความถึงวัตถุอื่นใดด้วย ขอบเขตแห่งสิ่งที่จะเป็นเอกสารจึงกว้างขวางมาก ขอ
แต่ให้เป็นกระดาศหรือวัตถุ

โดยปกติแล้วความเข้าใจของบุคคลธรรมดาทั่วไปแล้วคำว่า "เอกสาร" จะ
หมายถึงกระดาศเท่านั้น ซึ่งเป็นความเข้าใจในทางแคบ เช่น เขียนจดหมายหรือบันทึกข้อความ
โคลงบนกระดาศ แต่ถ้าพิจารณาคำของกฎหมายแล้วบัญญัติถึงวัตถุอื่นใดไว้ด้วย ซึ่งเป็น
ความหมายที่กว้าง เพราะวัตถุก็เป็นสิ่งที่ใช้สำหรับทำให้ความหมายของถ้อยคำปรากฏขึ้นได้ ถ้า
ไม่ขัดต่อสภาพของการแสดงสื่อความหมายให้ปรากฏความหมายออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร

กรณีวัตถุก็เป็นสิ่งที่ใช้สำหรับทำให้ความหมายของถ้อยคำปรากฏขึ้นได้ อัน
เป็นความหมายของถ้อยคำทางกฎหมาย ซึ่งเป็นความหมายกว้าง อาจจะเป็นการจารึกลงบนไม้
โลหะ ศิลา กำแพง ผนังซีเมนต์ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 701/2470 จำเลยเก็บไม้สักของบริษัทบอเนียวได้ 1 ต้น
แล้วเบียดบังเอาไว้เสีย ต่อมาจำเลยซื้อไม้ขนสักจากบริษัทบอเนียว 1 แพง จำนวน 260 ต้น
มีเลขหมาย 16 ซึ่งเป็นเครื่องหมายประจำแพทุกต้น และมีเลขบอกลำดับต้นกับความยาวและโต
ของไม้ทุกต้น บริษัทตรวจนับและส่งมอบให้จำเลยรักษาไว้แต่ยังไม่ได้ตัดราชายและตราปล่อยให้
เป็นกรรมสิทธิ์แก่จำเลย เพราะยังไม่ได้ชำระเงิน ครั้นจำเลยชำระเงินแล้ว บริษัทจึงส่งคนไป
ตัดราชายและตราปล่อย ตัดราชายยังไม่เสร็จ จำเลยชักไม้ต้นหนึ่งซึ่งมีเครื่องหมาย 27-5-10
อันเป็นเครื่องหมายแท้จริงของบริษัทออกจากแพ แล้วนำไม้ต้นที่เก็บได้ใส่ไว้แทนแล้วเขียนเครื่อง
ปลอมลงบนไม้ต้นนั้นว่า 27-5-10 เพื่อให้บริษัทตัดราชายและตราปล่อยให้จำเลย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าอักษรและเลข 16 ที่อยู่ตอนบน เป็น "เครื่องหมายประจำ
แบบเลข 27-5-10" ตอนล่าง เป็นเครื่องหมายบอกลำดับเลขหมายต้นและขนาด คือ ต้นที่ 27
ยาว 5 วา โต 10 กำ เครื่องหมายนี้จึงเป็นหนังสือและการกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐาน
ปลอมหนังสือตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 223

การเขียนข้อความลงในก่อนไม้ให้ปรากฏความหมาย หรือแสดงความหมายให้
เห็นย่อมเป็นเอกสารเพราะก่อนไม้เป็นวัตถุอื่นใดที่รองรับข้อความหรือเครื่องหมายเลข 27-5-10

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 272/2474 จำเลยทำฝืนหลอดปลอมชาย ที่หลอดฝืนพิมพ์
ตัวอักษรและตัวเลขปลอมเหมือนอย่างฝืนหลอดของรัฐบาล โดยจำเลยเจตนาจะให้ผู้อื่นหลงเชื่อว่า
เป็นฝืนหลอดของรัฐบาล

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าตัวอักษรและตัวเลขนั้นเป็นเครื่องหมายแทนถ้อยคำที่จะทำให้เป็นพยานว่าตลอดผืนนั้นเป็นของรัฐบาล จึงเป็นหนังสือตามกฎหมาย จำเลยมีความผิดฐานปลอมหนังสือตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 223

จะเห็นว่าการพิมพ์ตัวอักษรและตัวเลขลงบนตลอดผืน ใ้ปรากฏความหมายหรือแสดงความหมายแทนถ้อยคำ เป็นพยานว่าตลอดผืนนั้นเป็นของรัฐบาล ย่อมเป็นเอกสาร เพราะตลอดผืนเป็นวัตถุอันใดที่รองรับตัวอักษรและตัวเลขดังกล่าว

คำพิพากษาฎีกาที่ 440/2489 เครื่องหมายตัวอักษร และเลขที่ครึ่งปิดโหวตสุรา และกระดาษปิดขวดสุรา เป็นเอกสาร

นอกจากนี้อาจทำให้ปรากฏบนสิ่งสินค้า¹² เช่น ก่อนโลหะหลอมปกน้ำหนักรเลขเครื่องหมายของโรงงานประจำเครื่องยนต์¹³

มีปัญหาว่าสัตว์ที่ยังมีชีวิตจะถือได้หรือไม่ว่าเป็นวัตถุอันหรือไม่ เช่น ตัวเลขหรืออักษรที่เขียนไว้ให้ปรากฏความหมายบนตัวโค กระบือ ม้า หรืออวัยวะส่วนใดของคนที่ยังมีชีวิตได้เขียนตัวเลข หรือตัวอักษรให้ปรากฏความหมาย เช่น ลักบนแขน ฯลฯ

ในกรณีนี้การที่จารึกด้วยตัวเลข หรืออักษรที่เขียนไว้ให้ปรากฏความหมายบนตัวโค กระบือ ม้า หรืออวัยวะส่วนใดของคนที่ยังมีชีวิตนั้น ในทางตำรา หรือความเห็นของนักกฎหมาย ถือกันว่าสัตว์เป็นวัตถุมีชีวิตเช่นเดียวกับคน แม้คนจะไม่ใช้ทรัพย์สิน แต่ก็เป็วัตถุ ฉะนั้นตัวอักษรหรือตัวเลขที่ทำให้ปรากฏความหมายบนตัวสัตว์หรือคน จึงเป็นเอกสารได้¹⁴

แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่า การที่จารึกด้วยตัวเลข หรืออักษรที่เขียนไว้ให้ปรากฏความหมายบนตัวสัตว์ หรือคน แยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณี

กรณีแรก การที่จารึกด้วยตัวเลขหรืออักษรที่เขียนไว้ให้ปรากฏความหมายบนตัวสัตว์ เช่น ตัวโค กระบือ ม้า ซึ่งในทางกฎหมายถือว่าเป็นทรัพย์สิน ซึ่งปัญหาอาจเกิดขึ้นได้

¹² ถ้าเป็นแต่เพียงเครื่องหมายการค้า อาจเป็นกรณีที่บัญญัติโดยเฉพาะไม่ใช้บททั่วไป

¹³ Manual of German Law II no.149 p. 122

¹⁴ สัจจวิชัย สัจจวานิช. กฎหมายอาญาภาค 3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530), หน้า 244.

เช่น มีการเขียนข้อความสมเงินกันไว้ที่ตัวสัตว์ พร้อมทั้งลายมือชื่อผู้สม แต่คำว่า เอกสารในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (7) ยังไม่ได้ให้คำนิยามรวมถึงสัตว์ที่ยังมีชีวิต กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะให้มีการจารึกด้วยตัวเลข หรืออักษรที่เขียนไว้ให้ปรากฏความหมายบนตัวสัตว์ เป็นคำที่รวมถึงวัตถุอื่นใดได้ด้วย น่าเป็นเอกสาร เพราะคำว่า "วัตถุ" เป็นคำกว้างน่าจะหมายถึงสิ่งที่มีรูปร่าง ซึ่งอาจจะมียังมีชีวิตหรือไม่ก็ตาม ซึ่งเป็นความหมายส่วนหนึ่งของคำว่าทรัพย์สิน แต่อย่างไรก็ตามยังไม่ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกา

กรณีที่สอง การที่จารึกด้วยตัวเลข หรืออักษรที่เขียนไว้ให้ปรากฏบนตัวคน นั้น มีนัยกฎหมายบางท่าน¹⁵ เห็นว่ารอยสักเครื่องหมายทหารไว้ที่แขน รอยสัคนั้นก็เป็นเอกสาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารอยสักอยู่บนตัวคน ซึ่งมีความหมายเป็น "วัตถุอื่นใด" เป็นการตีความกว้าง เพราะวัตถุอื่นใดนั้น ครอบคลุมถึงความหมายถึงการจารึกด้วย ตัวเลขหรืออักษรที่เขียนไว้ให้ปรากฏบนตัวคน เพราะคนหรือมนุษย์ในทางกฎหมายนั้นไม่ได้ทรัพย์สิน กรณีรอยสักบนคน ซึ่งในประวัติศาสตร์มีมานาน เช่นเครื่องหมายแสดงว่าทหารหรือคนในสังกัดของประเทศใด ผู้เขียนเห็นว่า เป็นสิ่งที่มีคนยังใช้เป็นระบบทาส ซึ่งเจ้าขุนมูลนายสามารถเป็นเจ้าของในตัวทาสและสามารถซื้อขายให้แก่เจ้าขุนมูลนายเหมือนกับสินค้าได้ แนวความคิดสมัยก่อนนั้นจึงมีความคิดว่าคนเป็นทรัพย์สิน กรณีเช่นนี้อาจเกิดในปัจจุบันได้ แต่อาจเป็นการแสดงความหมายอย่างอื่น เช่น นักกีฬาในต่างประเทศ จะมีการสังกัดสโมสรใดอาจมีการสักรอยสักบนผิวหนังของนักกีฬา เพื่อแสดงถึงความเป็นนักกีฬาสโมสรใด แต่กรณีนี้แนวความคิดในปัจจุบันน่าจะเปลี่ยนไป ได้เพราะปัจจุบันคนไม่ใช่ทรัพย์สิน คนไม่ว่าชนระดับใด ถือว่าความเป็นมนุษย์ด้วยกัน กรณีนี้ยังไม่เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้ แต่อย่างไรก็ตามหากมีข้อพิพาทเกิดขึ้น ก็คงต้องรอฟังคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินต่อไป

ปัญหาประการต่อมาที่น่าพิจารณา ก็คือวันของเครื่องบันทึกนั้นออกมาเพื่อให้เป็นความหมายในอากาศถือว่า เป็นเอกสารหรือไม่

¹⁵ จิตติ ตึงศภัทย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอนที่ 1

(กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2518), หน้า 1651.

ในกรณีปัญหาเรื่องนี้ สามารถแยกพิจารณา 2 ความเห็น

ความเห็นแรกอักษรวันที่ปรากฏในอากาศ ไม่ใช่เอกสารเพราะมิใช่เป็นการทำให้ปรากฏความหมายบนกระดาษ หรือวัตถุอื่นใด แม้จะมีข้อความปรากฏในอากาศก็ไม่ถือว่าเป็นเอกสาร¹⁶ ซึ่งรองศาสตราจารย์วีระพงษ์ บุญโญภาส ก็มีความเห็นเช่นเดียวกัน¹⁷

ความเห็นที่สอง มีนักกฎหมายบางท่านมีความว่าตัวอักษรบนท้องฟ้าน่าจะถือเป็นเอกสารได้ เพราะการทำให้ปรากฏความหมายนั้นไม่จำเป็นต้องทำลงบนกระดาษหรือวัตถุอื่นใดเสมอไป กฎหมายก็ไม่ได้เน้นหนักจุดนี้ แต่ไปเน้นหนักในเรื่องการทำให้ปรากฏความหมายมากกว่าในสมัยก่อนมีการสักเครื่องหมายไว้ที่แขน รอยสักนี้นักกฎหมายบางท่านเห็นว่า เป็นเอกสาร แต่ทั้งนี้รอยสักดังกล่าวไม่รวมถึงการสักคาถาอาคม หรือสักภาพไว้ดูเล่น และรูปภาพที่ช่างเขียนได้เขียนลงบนกระดาษหรือแผ่นผ้า เป็นรูปคนหรือรูปวิวต่างๆ ก็ไม่ถือว่าเป็นเอกสาร เพราะไม่ปรากฏความหมาย¹⁸

นอกจากนี้ยังมีนักกฎหมายบางท่านได้ตั้งข้อสังเกตว่า "การโฆษณาบนท้องฟ้าโดยใช้เครื่องบินพ่นควันสีดำออกมาจนเกิดเป็นตัวอักษร สามารถอ่านและเข้าใจได้" กฎหมายต่างประเทศบางแห่งถือว่าเป็นเอกสาร แต่ของไทยไม่ควรถือว่าเป็นเอกสารเพราะ

(1) ตามบทนิยามว่าต้องมีกระดาษ หรือวัตถุการเขียนบนท้องฟ้า นั้น ท้องฟ้าไม่ใช่วัตถุเป็นแต่ความว่างเปล่า วัตถุต้องเป็นสิ่งที่จับต้องได้จึงต้องถือว่าไม่อยู่ในความหมายของวัตถุ

¹⁶ โชค จารุจินดา, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 7 และลักษณะ 8 (มาตรา 240 ถึงมาตรา 275) (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 46 (อัดสำเนา).

¹⁷ วีระพงษ์ บุญโญภาส, "การปลอมเอกสารกับการละเมิดลิขสิทธิ์," วารสารกฎหมาย 8 (พ.ศ. 2526) : 83.

¹⁸ จิตติ ดิงศภัทธี, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอนที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2518), หน้า 1364.

(2) การตีความในกฎหมายอาญา ต้องตีความโดยเคร่งครัด ถ้าเป็นเรื่อง
ลงโทษจำเลย จะขยายความให้เป็นโทษแก่จำเลยไม่ได้¹⁰

2. การทำให้ปรากฏ หมายความว่า ต้องมีการกระทำของบุคคลให้ปรากฏ
ความหมายขึ้นบนกระดาษ หรือวัตถุอื่นใด โดยการกระทำของมนุษย์ถ้าเกิดปรากฏความหมายขึ้น
โดยธรรมชาติ เช่น ไฟไหม้ ตอไม้ทำให้เกิดเป็นรูปร่างอย่างหนึ่งอย่างใด หรือเกิดขึ้นโดย
สัตว์ที่เหยียบย่ำ เลื่อยคลานที่บังเอิญเกิดเป็นรูปร่างเหมือนตัวเลข ตัวอักษร จะถือเป็นเอกสาร
ไม่ได้ นอกจากจะต้องเป็นการกระทำของคนที่ทำให้ปรากฏแล้ว สิ่งที่ปรากฏนั้นต้องมีความหมาย
เด็กที่ขีดเขียนเป็นเส้นเป็นรอย โดยไม่มีความหมาย หรือแม้ผู้ใหญ่ที่ทดลองปากกาขีดเส้นลงบน
กระดาษไปมาด้วยปลายปากกา หากความหมายไม่ได้ไม่เป็นเอกสาร²⁰

การปรากฏเพียงชั่วขณะแล้วเลือนหายไป เช่น ตัวอักษรควันในอากาศ
ตำราต่างประเทศ²¹ เห็นว่าการปรากฏความหมายขึ้นบนกระดาษหรือวัตถุอื่นดังกล่าวแล้วนั้น จะ
ปรากฏอยู่ชั่วคราว เช่น ควันที่ทำตัวอักษรในอากาศ หรือยังขึ้นเป็นศิลาจารึกก็ไม่สำคัญ แต่มี
นักกฎหมายบางท่านเห็นว่าตัวอักษร ควันในอากาศ ไม่อยู่ในความหมายของการทำให้ปรากฏตาม
ข้อนี้ และของการทำให้ปรากฏจะต้องเป็นการกระทำของบุคคล ถ้าเป็นการปรากฏขึ้นเอง เช่น
เครื่องกลทำให้ปรากฏขึ้นโดยอัตโนมัติ ปรอทแสดงสภาพอากาศ เครื่องซึ่งตวงวัด เช่น แสดง
ปริมาณในการเติมน้ำมัน แสดงระยะทางในรถแท็กซี่ นาฬิกาบอกเวลา เครื่องคำนวณ เหล่านี้
ไม่ใช่เอกสาร²² หากมีการแก้ไขในเครื่องแสดงข้อความผิดไปจากที่เป็นจริง ข้อความที่ปรากฏก็
เป็นข้อความที่แท้จริงของเครื่องที่ถูกแก้ไขแล้วเท่านั้น ต่อมามีคนไปแก้ไขข้อความที่ปรากฏอยู่นั้น
เป็นการเปลี่ยนแปลงข้อความที่ปรากฏผลออกมาแล้วโดยบุคคล เช่น แก้วผลลัพธ์ของเครื่องคำนวณ

¹⁰พิพัฒน์ จักรางกูร, กฎหมายอาญาภาค 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษา
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2525), หน้า 17

²⁰สัญญาชัย สัจจวานิช, กฎหมายอาญาภาค 3, หน้า 244.

²¹Kenny, Outline of Criminal law (Great Britain: University
of Cambridge, 1962) no. 381, p. 351.

²²Ibid, no.382, p. 352.

ที่มีการพิมพ์ออกมาแล้ว แก้วตัวเลขของมาตรวัดน้ำที่ผลลัพธ์แสดงออกมาแล้ว ซึ่งอาจจะเป็นการปลอมเอกสารขึ้นได้ กรณีของนาฬิกาที่เช่นกัน นาฬิกาที่กำลังเดินอยู่แม้จะถูกหมุนให้เดินเร็วขึ้นเวลาที่แสดงออก แม้จะผิดไปจากความเป็นจริง แต่ก็มีความหมายที่แท้จริงของนาฬิกาเรือนนั้น แต่ถ้าเป็นนาฬิกาจับเวลาเพื่อการแข่งขันผลที่ได้รับแสดงออกมาอย่างไร เวลาที่ปรากฏมีความหมายเป็นเอกสาร²³ ถ้าบุคคลหนึ่งบุคคลใดไปแก้ไขอาจเป็นการปลอมเอกสารก็ได้

ปัญหาอีกประการหนึ่งกล่าวคือ การทำให้ปรากฏนั้นอาจจะเป็นได้ว่าในขณะที่ทำข้อความยังไม่ปรากฏออกมาในเวลานั้น เช่น การใช้วัตถุเคมีเขียนบนกระดาษซึ่งมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น ต้องแช่น้ำ หรือต้องเผาไฟเสียก่อนจึงจะปรากฏเห็นสิ่งที่ขีดเขียนลงไป ถ้าปรากฏความหมายก็เป็นเอกสารได้เพียงแต่ว่ายังซ่อนอยู่เท่านั้น²⁴ หรือเขียนหนังสือโดยใช้หมึกวิทยาศาสตร์มองไม่เห็นจนกว่าจะใช้ความร้อน แสง หรือใช้วัตถุเคมีทาลงไป เช่น ถ้าสรุปไว้ในฟิล์มยังไม่ได้ล้าง ก็ถือเป็นการทำให้ปรากฏเป็นเอกสารได้แล้วเพียงแต่ยังซ่อนอยู่เท่านั้น²⁵

อนึ่ง บุคคลผู้ทำเอกสารไม่จำเป็นต้องลงลายมือชื่อก็ถือว่าเป็นเอกสารได้ เช่น ตัวใบรับเงินที่ทำโดยเครื่องอัตโนมัติหรือข้อความในสมุดทะเบียนของโรงแรม (คำพิพากษาฎีกาที่ 617/2481) ดวงตราหรือรอยตราต่าง ๆ แม้จะมีสภาพเป็นวัตถุก็ถือว่าเป็นเอกสารได้ เพราะมีลักษณะเป็นความหมาย เช่น ตราตะกั่วที่ประทับกำกับมาตรวัดไฟฟ้า เป็นต้น

3) ความหมายที่ปรากฏ มีนัยกฎหมายบางท่านได้มีทัศนะความเห็นไม่สอดคล้องต้องกัน

ความเห็นแรก คือ ศาสตราจารย์จิตติ ดิงส์กีทซ์ เห็นว่าความหมายที่ปรากฏนั้น ต้องแสดงออกซึ่งความคิดของผู้ทำเอกสารจะเป็นที่เข้าใจหรือไม่ก็ตาม" นอกจากนี้ท่านอาจารย์พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา ก็เห็นเช่นเดียวกันว่า "สิ่งที่ปรากฏนั้น แสดงความคิดเห็นของผู้ทำเอกสาร ส่วนผู้อื่นจะเข้าใจหรือไม่ ไม่ใช่ข้อสำคัญ"

²³ Manual of German Law II no.149 p. 121.

²⁴ สัจจวนิช, กฎหมายอาญาภาค 3, หน้า 245.

²⁵ จิตติ ดิงส์กีทซ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ตอนที่ 1, หน้า

ความเห็นที่สอง ได้แก่ ท่านอาจารย์สุป็น สุป็นโน ได้แสดงความเห็น
ว่า "ความหมายที่ปรากฏอยู่นั้นต้องกระทำให้อ่านได้ใจความ ถ้าอ่านไม่ได้ใจความแล้ว ไม่ถือว่าเป็น
เอกสาร แต่อย่างไรก็ตามการเขียนรหัสลับ หรือตัวเลข ซึ่งแปลความหมายให้เข้าใจได้
หรือรูปภาพซึ่งมีความหมายให้เข้าใจได้ก็นับว่าเอกสารได้ ซึ่งจุดนี้ท่านทั้งสองมีความเห็นตรงกัน
โดยศาสตราจารย์จิตติ ดิงส์กีทำให้เหตุผลว่า "เครื่องหมายเป็นรหัส แม้ไม่มีใครเข้าใจได้ ก็
แสดงความคิดของผู้ทำเป็นเอกสารได้ แต่การเขียนตัวอักษร ก. ข. ก กา หากใช้เป็นเอกสาร
ไม่ เพราะไม่ได้แสดงความหมายอันเป็นความคิดของผู้ทำ

นอกจากนี้ยังมีนักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิได้แก่ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ได้ให้
ความหมายของคำว่า "เอกสาร" โดยตั้งข้อควรสังเกตว่าสาระสำคัญที่จะทำให้เป็น "เอกสาร"
อยู่ที่การทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ฯลฯ คืออ่านได้ใจความ ฉะนั้นขีดเขียน ฯลฯ บน
กระดาษแต่ไม่ปรากฏความหมาย เช่น ก. เป็นช่างเขียนรูปฝีมือดี ข. จึงเขียนรูปให้เหมือนรูป
ของ ก. หากมีความผิดฐานปลอมเอกสารไม่ เพราะรูปภาพมิใช่สิ่งที่ปรากฏความหมายแต่อย่างใด
จึงไม่ใช่ "เอกสาร"²⁶

ความหมายของผู้เขียนเห็นว่าในแนวทางความเห็นหรือทัศนะของนักกฎหมาย
ผู้ทรงคุณวุฒิ มองจุดยืนของคำว่า "ปรากฏความหมาย" นั้นแตกต่างกัน เปรียบเสมือนกับการมอง
ในแง่มืดเป็นหลัก โดยผู้เขียน ขอแยกพิจารณาคำว่า "ปรากฏความหมาย" ออกเป็น 2 แนว
ทางด้วยกันคือ

1. ความหมายที่ปรากฏนั้นต้องแสดงออกซึ่งความคิดของผู้ทำเอกสารจะเป็น
ที่เข้าใจหรือไม่ก็ตาม เป็นการตีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือมองเฉพาะบุคคลผู้ทำเอกสารขึ้น
มาเท่านั้น ซึ่งเป็นการแสดงออกซึ่งความคิดของผู้ทำเอกสาร ส่วนบุคคลผู้รับการแสดงสื่อความคิด
จะไม่มีผลสำคัญเท่าไรนัก ความหมายที่เป็นสื่อกลางระหว่างผู้ทำเอกสาร กับผู้รับการแสดง
สื่อความหมาย จึงพุ่งเล็งถึงความคิดของผู้ทำเอกสารเป็นหลักเท่านั้น

²⁶หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 227.

2. ความหมายที่ปรากฏอยู่นั้น ต้องกระทำให้อ่านได้ใจความ ถ้าอ่านไม่ได้ใจความแล้ว ไม่ถือว่าเป็นเอกสาร เป็นการตีความอย่างแคบ กล่าวคือบุคคลผู้ทำเอกสารขึ้นมาสื่อความคิด ปรากฏความหมายลงบนกระดาษหรือวัตถุ บุคคลที่รับสื่อความคิดจะต้องอ่านแล้วได้ใจความ ดังนั้นห้ามมุ่งถึงบุคคลผู้ทำเอกสารขึ้นมาแต่เพียงผู้เดียวไม่ แต่กินความไปถึงบุคคลผู้ทำเอกสารที่แสดงสื่อความหมายไปสู่บุคคลผู้รับสื่อความคิดจะต้องเข้าใจความหมาย ในกรณีนี้จึงพึงเล็งไปถึงบุคคลผู้รับสื่อความคิดด้วย

ในกรณีคำว่า "ปรากฏความหมาย" ซึ่งแยกออกเป็น 2 แนวทางดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวทางแรก เพราะว่าแนวความคิดทางกฎหมายอาญามุ่งคุ้มครองความคิดของผู้ทำเอกสารที่สื่อความหมายออกมาให้ปรากฏ หากมีบุคคลอื่นปลอมเอกสารเพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารแท้ ย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหายเกิดขึ้นแก่เจ้าของเอกสารซึ่งสื่อความหมายให้ปรากฏ น่าจะเริ่มต้นตั้งแต่จุดนี้ ส่วนความหมายที่ปรากฏอยู่นั้นต้องสามารถอ่านใจความได้ ถ้าอ่านไม่ได้ใจความแล้ว ไม่ถือเป็นเอกสาร เป็นการตีความแคบไป การกำหนดขอบเขตในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1 (7) ในส่วนการปรากฏความหมาย จึงยังคงคลุมเครือ เพราะแม้จะเป็นรหัสลับหรือตัวเลข ซึ่งแปลความหมายให้เข้าใจได้ ซึ่งก็เป็นเอกสารซึ่งควรกำหนดขอบเขตของการปรากฏความหมาย ต้องแสดงซึ่งความคิดของผู้ทำเอกสารแสดงให้ปรากฏความหมายไม่ว่าบุคคลอื่นจะเป็นที่เข้าใจหรือไม่ก็ตาม ซึ่งควรจะมีการปรับปรุงมาตรา 1 (7) เสียใหม่ ดังจะกล่าวในบทสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

ดังนั้นพอจะจับหลักที่ศาสตราจารย์จิตติวงไว้ได้ว่า เอกสารนั้นต้องเป็นสื่อแสดงข้อความของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นข้อเท็จจริง (fact) หรือเรื่องสมมุติ (fiction)²⁷ ต้องแสดงเหตุการณ์ (messages)²⁸ และแสดงความคิดเห็นของบุคคลผู้เป็นเจ้าของเอกสารนั้น²⁹

จากหลักที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มุ่งหมายเน้นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลผู้เป็นเจ้าของเอกสาร ถ้าขอดสื่อความคิดเห็นออกมาเป็นข้อความที่ปรากฏความหมายโดยเฉพาะ

²⁷ Kenny, Outline of Criminal Law, no. 380 p. 351.

²⁸ Ibid., p. 353

²⁹ Manual of German Law II no. 149, p 121.

ข้อความที่ปรากฏออกมาไม่ว่าจะเป็นข้อเท็จจริง หรือเรื่องสมมุติ ต้องแสดงเหตุการณ์ถึงความคิดของบุคคลผู้เป็นเจ้าของเอกสารนั้น ดังนั้นหากไม่ใช่ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ ไม่ใช่ความคิดเห็นของผู้ใด เป็นเรื่องสมมุติให้อ่านเพลิน ๆ ตัวอย่าง เช่น นวนิยาย ไม่น่าจะมีความหมายอันเป็นเอกสาร เช่นเดียวกับหนังสือแบบหัดอ่านหรือหัดทำเลข แต่หนังสือที่แสดงความคิดเห็นการค้นคว้า เช่น ประวัติศาสตร์ หรือรายงานต่าง ๆ น่าจะมีความหมายเป็นเอกสาร³⁰

ปัญหาประการต่อไปว่าคำตอบข้อสอบไล่เป็นเอกสารหรือไม่ ตำราต่างประเทศ Kenny เห็นว่าเป็นแต่แสดงความรู้ ไม่ใช่แสดงเหตุการณ์ (messages) ไม่ใช่เอกสาร แต่ก็ยังเห็นว่าข้อผู้ตอบข้อสอบก็เป็นเอกสาร³¹ แต่ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภิทธิ์ เห็นว่าจะถือได้ว่าคำตอบข้อสอบก็เป็นข้อความอันเป็นการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของผู้ตอบ อันมีความหมายเป็นเอกสารได้เหมือนกัน ถึงแม้สิ่งที่เป็นเอกสาร อาจไม่ต้องลงลายมือชื่อ³²

ในบางกรณีถึงแม้สิ่งที่เป็นเอกสารจะไม่ต้องมีการลงลายมือชื่อแต่ถ้าลงไว้ ก็มีความหมายเป็นเอกสารได้ เช่น ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินในด้านหน้าหรือด้านหลัง แสดงว่าเป็นลูกหนี้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นต้น³³

การลงลายมือชื่อหรือประทับตราไว้เป็นกรรมสิทธิ์บนสิ่งของของผู้ลงลายมือชื่อ ตัวอย่างที่ 1 ลายมือชื่อที่ให้ไว้กับธนาคารผู้รับฝากเงิน มีข้อความแสดงความเป็นเอกสาร ส่วนหนึ่งของเอกสารที่บรรจุลายมือชื่อนั้นเป็นเอกสารส่วนหนึ่งของเอกสารที่บรรจุลายมือชื่อนั้นเป็นเอกสาร

ตัวอย่างที่ 2 ประทับตรา ชื่อจำลอง ส่งามั่งคั่งไว้เล่มหนังสือที่พิมพ์จำหน่าย แสดงว่าเป็นเล่มหนังสือที่เจ้าของตราชื่อนั้นแต่งและจัดให้พิมพ์ขึ้น ชื่อที่ประทับลงนี้เป็นเอกสารที่

³⁰ จิตติ ดิงศภิทธิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ตอนที่ 1, หน้า 1655.

³¹ Kenny, Outline of criminal law, no. 384, p. 353, Ranchoddas and thakore. The Law of Crimes, S. 465, p.979.

³² จิตติ ดิงศภิทธิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ตอนที่ 1, หน้า 1655.

³³ Ranchoddas and Thadore, The Law of Crimes, s. 29, p. 53.

ผู้กระทำปลอมมีความผิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 125/2485)

การลงลายมือชื่อหาไม่ได้มุ่งให้เกิดความหมายเกิดขึ้นเพียงเพื่อให้เก็บไว้เป็นที่ระลึกเท่านั้น หรือเก็บรวบรวมไว้โดยไม่สามารถทำให้เกิดความผูกพันทางกฎหมาย หรือการลงลายมือชื่อไว้เป็นกรรมสิทธิ์บนสิ่งของของผู้ลงลายมือชื่อ ไม่ถือว่าเป็นเอกสาร ตัวอย่างเช่น ตาราภาพยนตร์จะลงลายมือชื่อให้แฟนไว้ในสมุดรวบรวมลายมือชื่อไม่เป็นเอกสาร³⁴

ปัญหาที่น่าพิจารณาคือภาพเขียน ภาพถ่ายนั้นเป็นเอกสารหรือไม่

โดยปกติภาพเขียน ภาพถ่าย เป็นภาพที่ระลึกไม่มีความหมายอะไรเลย เป็นภาพที่จำลองจากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ให้ปรากฏบันทึกในแผ่นกระดาษเท่านั้น การสื่อความหมายที่ปรากฏต่อบุคคลที่เห็นภาพนั้นก็มิได้สื่อความคิดที่มีความหมายปรากฏขึ้นมาแต่อย่างใด เช่น ภาพถ่ายรถยนต์ บ้านแบบต่าง ๆ เป็นต้น เช่นเดียวกับภาพเขียน ภาพวาด ซึ่งเป็นภาพแสดงฝีมือของศิลปิน แม้จะมีความหมายในภาพ ก็เป็นแต่ความหมายทางมโนภาพ ไม่ใช่ผู้เขียนแสดงเหตุการณ์อันใดออกมาให้ปรากฏ หากใช่เป็นการสื่อแสดงข้อความของบุคคล (human statement) ไม่ว่าจะเป็นข้อเท็จจริง (fact) หรือเหตุการณ์ (messages) และต้องแสดงความคิด (thought) ของบุคคลนั้นๆ ด้วย จากหลักการ และเหตุผลดังกล่าวข้างต้นภาพเขียน ภาพถ่ายจึงไม่เป็นเอกสาร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1209/2522 โจทก์ร่วมเป็นภริยาจำเลยได้ยื่นฟ้องจำเลยเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู และขอให้เปิดประตูบ้านที่โจทก์ร่วมอาศัยอยู่ การที่โจทก์ร่วมได้ให้ช่างภาพถ่ายภาพห้องเครื่องใช้ ตู้เสื้อผ้าและของอื่นๆ ภายในบ้านนั้น เห็นได้ว่าภาพดังกล่าวเป็นภาพจำลองของห้องเครื่องใช้ฯลฯ เท่านั้น ไม่ได้แสดงความหมายให้ปรากฏแต่อย่างใดห้องเครื่องใช้ฯลฯ มีสภาพเป็นอยู่อย่างไร เมื่อถ่ายเป็นภาพออกมาก็ปรากฏอยู่ในสภาพอย่างนั้นไม่เป็นหลักฐานแห่งความหมายอย่างใด ๆ เลย ภาพถ่ายและฟิล์มของภาพถ่ายดังกล่าวจึงไม่เป็นเอกสาร ตามมาตรา 1 (7) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ฉะนั้นการที่ร้านถ่ายภาพได้นำภาพถ่ายจากร้านแล้วเอาไปเสียบไม่ยอมคืนให้โจทก์ร่วม ดังนั้นการกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 188

³⁴Kenny, Outline of Criminal Law, no. 384, p. 353.

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1209/2522 นั้น ผู้เขียนเห็นว่าภาพถ่ายมีห้องเครื่องใช้
 ตู้เสื้อผ้า และของอื่น ๆ ภายในรูป เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่เดิมแล้ว หาใช่สิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำ
 จากความคิดใจที่ร่วม ซึ่งเป็นเจ้าของภาพใหม่ และทั้งนี้ก็มีได้สื่อแสดงข้อความของบุคคลจากความ
 คิดของบุคคลนั้น ๆ ด้วย ภาพจำลองของห้องเครื่องใช้ ฯลฯ เท่านั้น ไม่ได้แสดงความหมายให้
 ปรากฏต่อสายตา ห้องเครื่องใช้ ฯลฯ มีสภาพเป็นอยู่อย่างไร เมื่อถ่ายออกมาก็ปรากฏอยู่ในสภาพ
 อย่างนั้น และนอกจากนี้ในข้อเท็จจริงเรื่องนี้กล่าวถึงเพียงแต่ภาพถ่ายเท่านั้น ที่เป็นประเด็นปัญหา
 เท่านั้น หาได้มีข้อความอันใดที่บรรยายอยู่ภายใต้ภาพ อันบ่งบอกถึงการแสดงความหมายปรากฏ
 ออกมาได้ ถ้าหากมีข้อความประกอบกับรูปภาพ นำเป็นเอกสารได้ เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่
 1650/2493 วินิจฉัยว่าปลอมใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว โดยเอารูปถ่ายของผู้ถือใบต่างด้าวซึ่ง
 เป็นชาวญี่ปุ่น ติดไว้ในใบต่างด้าว แต่ลงชื่อว่าเป็นจีนไหหลำ และข้อความอื่น ๆ อีก แม้จะทำไม
 ถูกต้องตามแบบของใบต่างด้าวที่แท้จริง แต่ก็มีลักษณะหลายอย่างที่เหมาะสมของจริง ทำให้หลงหรือ
 เข้าใจผิดได้นั้น ต้องถือว่าเป็นการปลอมหนังสือแล้ว ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าเป็น
 เอกสารได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1530/2522 จำเลยนำภาพของผู้มีชื่อ ซึ่งถ่ายขณะรับ
 พระราชทานปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต รวม 2 ภาพ กับภาพถ่ายของผู้มีชื่อ ซึ่งถ่ายขณะสวมครุฑ-
 วิทยฐานะของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ 1 ภาพ ซึ่งเป็นภาพอันแท้จริงมา นำเอาภาพเฉพาะ
 ใบหน้าของจำเลยปิดทับลงไปในด้านหน้าของผู้มีชื่อ และแก้ไขเลข พ.ศ. 2508 ในภาพผู้มี
 ชื่อถ่ายขณะรับพระราชทานปริญญาภาพหนึ่ง เป็น พ.ศ. 2504 แล้วถ่ายภาพอัดขยายใหญ่ กลาย
 เป็นภาพถ่าย ซึ่งดูแล้วเป็นภาพจำเลยถ่ายขณะรับพระราชทานปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตรวม 2
 ภาพ และเป็นภาพจำเลยสวมครุฑปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต 1 ภาพ แล้วนำภาพทั้ง 3 ภาพใส่
 กรอบติดไว้ในร้านขายยาของจำเลย

ดังนั้น การที่จำเลยเอาภาพเฉพาะใบหน้าของจำเลยปิดทับลงในตำแหน่งใบ
 หน้าของภาพถ่ายผู้มีชื่อ แล้วภาพอัดขยายใหม่ กลายเป็นภาพถ่าย ซึ่งดูแล้วเป็นภาพจำเลยถ่าย
 ขณะรับพระราชทานปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต 2 ภาพ กับภาพถ่ายจำเลยสวมครุฑวิทยฐานะ
 ของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ 1 ภาพ เป็นภาพถ่ายที่ไม่ได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร
 ตัวเลข พึง หรือแผนแบบอย่างอื่น ตามความหมายของคำว่าเอกสารดังที่บัญญัติไว้ในประมวล

กฎหมายอาญา มาตรา 1(7) ภาพถ่ายทั้ง 3 ภาพของจำเลย จึงไม่เป็นเอกสาร ส่วนที่ภาพถ่ายภาพหนึ่งซึ่งดูแล้วเป็นภาพจำเลยถ่ายขณะรับพระราชทานปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต มีตัวอักษรและตัวเลขอยู่เหนือและบอกภาพว่า "มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ 2504 ซึ่งตัวเลข 2504 จำเลยก็จากตัวเลข 2508 นั้นโจทก์มิได้สืบว่าตัวเลข และตัวนั้นมีความหมายถึงอะไร จึงไม่ปรากฏความหมายอันจะทำให้เป็นเอกสารในตัวเอง หรือทำให้ภาพถ่ายที่ไม่เป็นเอกสารนั้นเกิดเป็นเอกสารได้ การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร และใช้เอกสารปลอมดังโจทก์ฟ้อง

แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าภาพถ่าย หรือภาพเขียน ไม่ได้หมายความว่ามิใช่เป็นเอกสารเสมอไป แต่ต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปว่าผู้เป็นเจ้าของภาพมุ่งหมายแสดงความคิดของผู้กระทำว่ามีความหมายปรากฏหรือไม่ และหากภาพถ่ายสามารถสื่อความหมายแสดงให้ผู้ดูทราบว่ามีความหมายเช่นใด แล้วโดยใช้ภาพแสดงออกความหมาย เป็นเครื่องหมายเช่นใช้เป็นที่หีส หรือภาพถ่ายนั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับข้อความในบัตร ส่อมถือได้ว่าภาพถ่ายได้ทำให้ปรากฏความหมายว่า บุคคลในภาพมีชื่อตามที่ปรากฏในบัตรอันเป็นแผนแบบอย่างหนึ่ง อันถือได้ว่าภาพถ่ายในลักษณะนี้เป็นเอกสารด้วย

จากข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1530/2522 นั้นถ้าเปลี่ยนไปเป็นว่าจำเลยเอาภาพถ่ายผู้อื่นรับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต และสวมครุฑวิภูลฐานะมาปิดภาพถ่ายเฉพาะใบหน้าของจำเลยลงไปแทนที่นั้น ส่วนเลข พ.ศ.2508 หากได้มีการแก้ไขใหม่ แล้วถ่ายเป็นภาพใหม่ ดูแล้วเป็นภาพจำเลยรับปริญญาบัตรตัวอักษรว่า มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ พ.ศ. 2508 แล้วจำเลยนำภาพถ่ายใส่กรอบติดไว้ในร้านขายยาจำเลย ดังนี้จะเห็นได้ว่าข้อเท็จจริงแตกต่างออกไป โดยมีการแกะภาพถ่ายเดิมออกจากบัตร แม้จะฟังว่าภาพถ่ายโดยตัวของมันเองมิใช่เอกสาร แต่จำเลยกระทำต่อภาพถ่ายในบัตรประจำตัว ซึ่งภาพถ่ายนั้นเมื่อพิจารณาประกอบกับข้อความในบัตร ส่อมถือได้ว่าภาพถ่ายนั้นได้ทำให้ปรากฏความหมายว่าบุคคลในภาพมีชื่อตามที่ปรากฏในบัตรอันเป็นแผนแบบอย่างหนึ่ง อันถือได้ว่าภาพถ่ายในลักษณะนี้เป็นเอกสารด้วย ผู้พบเห็นย่อมเข้าใจว่าภาพนั้นเป็นภาพของเจ้าของภาพเดิมที่แท้จริง และทำให้ผู้พบเห็นเข้าใจว่าข้อความในบัตรเป็นของเจ้าของภาพเดิมที่แท้จริงด้วย จำเลยย่อมมีความผิดฐานปลอมและใช้เอกสารปลอม

อนึ่งฎีกาที่ 1530/2522 ดังกล่าวท่านศาสตราจารย์จิติ ดิงศักดิ์ ได้เขียน
หมายเหตุโต้แย้งทำฎีกา ดังนี้

"ภาพถ่ายในคดีนี้ มีความหมายแสดงอยู่ชัดเจนว่าจำเลยได้รับพระราชทาน
ปริญญาบัตรเป็นแพทยศาสตรบัณฑิต โดยการสวมครุฑถ่ายรูปจึงชัดเจนว่าเป็นความหมายทำให้ปรากฏ
กฎโดยภาพถ่าย ที่ว่าด้วยตัวอักษร ตัวเลขผัง หรือแผนแบบอย่างอื่น ก็ถือได้ว่ารอยเส้นที่ปรากฏ
เป็นภาพจำเลยในรูปถ่ายนั้นเป็นแผนแบบที่แสดงความหมายให้ปรากฏเป็นภาพจำเลยในรูปถ่ายนั้น
เป็นแผนแบบที่แสดงความหมายให้ปรากฏเป็นหลักฐาน จึงถือว่าเป็นเอกสารทำขึ้นด้วยวิธีถ่ายภาพ
การรับและสวมครุฑปริญญาถ่ายภาพ ก็แสดงให้เห็นใคร ๆ รู้ว่าคนนั้นเป็นบัณฑิตผู้ได้รับปริญญาอยู่ชัด ๆ
ตัวเลข พ.ศ. ก็บอกอยู่ในตัวว่าได้รับเมื่อใด จะว่าไม่เป็นเอกสารเห็นจะไม่ได้ ข้อสำคัญในคดี
จึงอยู่ที่ เป็นเอกสารปลอมหรือเอกสารโกหกเท่านั้น ดังที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยแตกต่างจากศาลชั้นต้น
ข้อนี้คงตอบได้ว่าจำเลยทำเอกสารนั้นขึ้นมาแม้จะเอาภาพของผู้อื่นมาเปลี่ยนแปลงจนเป็นภาพหน้า
จำเลยเองขึ้นมา จำเลยก็ได้ทำให้ใครเข้าใจว่าภาพนั้นเป็นของคนอื่น คือไม่ได้ทำให้เข้าใจ
ข้อความในเอกสารว่าเป็นข้อความของคนอื่น แต่เป็นข้อความของจำเลยเอง ซึ่งหลอกผู้ได้เห็น
ภาพว่าจำเลยเป็นบัณฑิตเมื่อ พ.ศ. 2504 เท่านั้น เช่นเดียวกับเอาเอกสารที่ใครคนหนึ่งทำไว้
มาเปลี่ยนลายมือชื่อคนๆ ในเอกสารเป็นลายมือชื่อจำเลย ถ้าทำโดยมิได้ประสงค์ให้เข้าใจผิดว่า
แทนที่จะเป็นผู้ผู้เดิม กลายเป็นจำเลยก็ตั้งแต่เอกสารเท็จ ใครจะเป็นผู้ผู้เดิมไม่มีความอันใด
เลย แต่ถ้าทำดังนี้ด้วยความประสงค์ให้เข้าใจผิดว่าผู้ผู้ไม่ใช่จำเลย อันเป็นความหมายที่แสดง
ออกในเอกสารนั้นก็แต่คนนั้นเป็นผู้ผู้ ดังนั้นก็ เป็นเอกสารปลอม ไม่ใช่เอกสารเท็จเท่านั้นในเรื่อง
นี้ใครจะเป็นเจ้าของภาพเดิมไม่มีความหมายในการเปลี่ยนภาพใบหน้าเลย จึงเป็นแต่จำเลย
อาศัยกระดาษเดิมใส่ภาพหน้าของจำเลยลงไปเท่านั้น"

สำหรับคดีต่างประเทศของประเทศไทย มีคำพิพากษาศาลตัดสิน ในเรื่อง
รูปภาพ หรือกระดาษห่อขนมว่าเป็นเอกสารหรือไม่

1. คดี R V Closs จำเลยจำลองภาพเขียนของศิลปินขึ้นแล้วปลอม
ลายมือชื่อ J. Linnell ลงไว้ แสดงให้เห็นว่าเป็นภาพที่ศิลปินผู้นั้นเขียนขึ้น

The Court for Crown Case Reserved ตัดสินลงโทษปลอม และขาย
ภาพเป็นที่เปิดเผย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นภาพโดย J. Linnell ที่แท้จริง และลายเซ็นนั้นก็
เป็นลายเซ็นของ J. Linnell ที่แท้จริง จึงเป็นเอกสาร

จำเลยจึงอุทธรณ์ ต่อ The Court of Appeal ซึ่งตัดสินกลับคำพิพากษาว่า ไม่เป็นปลอมเอกสาร เพราะไม่ได้ลงชื่อในเอกสาร โดยเห็นว่าภาพเขียนไม่ใช่เอกสาร แต่อย่างไรก็ตาม มีนักนิติศาสตร์ เห็นว่าแม้ภาพเขียนไม่ใช่เอกสารชื่อศิลปินที่ปลอมลงไว้ ก็เป็นเอกสารที่มีความหมายว่าผู้ลงลายมือชื่อนั้นรับรองว่าเป็นภาพที่ผู้เขียนได้เขียนไว้เอง จึงเป็นปลอมเอกสาร เพราะเขียนลายมือชื่อปลอมนั้น³⁵

2. คดี R.V. Smith จำเลยหรือ Smith พิมพ์กระดาษห่อผงทำขนมปัง ซึ่งกระดาษถูกใช้ชื่อโดย George Browick เป็นผู้ผลิตผงทำขนมปัง กระดาษห่อผงทำขนมปังลอกเลียนเหมือนกับของ Borwick อย่างแท้จริง ซึ่งพิมพ์ออกมาเหมือนกับต้นฉบับทุกประการ ลายเส้นดั่งลอกเลียนแบบที่เหมือนกับ Borwick ซึ่งปรากฏบนกระดาษห่อขนม จำเลย หรือ Smith ห่อกระดาษห่อผงทำขนมปังด้วยตัวเขาเองในกระดาษห่อผงทำขนมปัง ซึ่งความตั้งใจแท้จริงก็คือ การหลอกลวงผู้ซื้อให้มีความคิดว่าจะกำลังซื้อแป้งที่ทำโดย Borwick

ศาล The Court of Crown Case Reserved ผู้พิพากษา 2 คนเห็นว่า ลวดลายที่กระดาษห่อผงทำขนมปังไม่มีความหมายอย่างไร เพราะลวดลายนั้นไม่ได้ทำเพื่อแสดงข้อความใดๆ เป็นแต่คนเข้าใจเอาเองว่าของที่ห่อกระดาษนั้นเป็นเจ้าของเดิม แต่ Branwell, B ผู้พิพากษาอีกท่านเห็นว่าเป็นเอกสาร แต่เพียงว่าเอกสารนั้นไม่เป็นเท็จไม่มีสิ่งปรากฏบนสลากที่พิมพ์เป็นบุคคลคนอื่นว่าเป็นผู้พิมพ์³⁶

สำหรับคดี R V Closs และคดี RV John Smith มีผู้ให้เหตุผล 2 ประการสำหรับการตัดสินคดีเหล่านี้ ที่ถูกเสนอขึ้นมา

1. มีผู้วิจารณ์บางท่านมองว่าลายลักษณ์อักษร (ตัวหนังสือ) ไม่ใช่เอกสาร สำหรับความมุ่งหมายของ Law of Forgery ถ้ามีบางสิ่งบางอย่างมีประโยชน์มากกว่าตัวหนังสือ ดังนั้นรูปภาพซึ่งเป็นงานศิลปะหรือกระดาษห่อขนม ไม่ใช่เอกสาร แต่การทดสอบสิ่งนี้มีความ

³⁵ Kenny, Outline of Criminal Law, p.372.

³⁶ Ibid., p. 373.

โดยลำพังตนเอง ตัวอย่างเช่น สลากบงกระบ้อง สามารถเป็นเอกสารบนสิ่งที่ทดสอบนี้และสลากเป็นสิ่งพิเศษ ซึ่งเหมือนกันกับสลากที่ติดกับกระดาษห่อขนมแต่พิมพ์บนกระดาษห่อขนมในตัวเอง ไม่สามารถเป็นเอกสารเป็นความแตกต่างที่เด่นชัดขึ้นมา

2. ข้อแนะนำอีกอย่าง ก็คือว่า เอกสารสามารถถูกลบออกจะต้องเป็นตราสารนั้นคือเอกสาร ซึ่งทำโดยมีวัตถุประสงค์ของการสร้างหรือปรับปรุงค่าจำกัดความที่ถูกต้อง ค่าจำกัดความนี้ กระดาษห่อขนมสามารถเป็นตราสาร ถ้าสมมุติว่าสิ่งสินค้าเข้าในเงื่อนไซของสัญญา และราคาติดบนสินค้าสามารถเป็นตราสารได้³⁷

เปรียบเทียบคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยกับคดีของอังกฤษ

1. เปรียบเทียบระหว่างคำพิพากษาศาลฎีกา 1209/2522 และคดี R. V. Closs

ในคำพิพากษาศาลฎีกา 1209/2522 ของไทยมีอยู่ว่าภาพถ่ายห้องเครื่องใช้ ตู้เสื้อผ้า และของอื่น ๆ ในบ้านเรือนเป็นภาพจำลองไม่ได้แสดงความหมายอย่างใด เมื่อถ่ายเป็นภาพออกมาก็ปรากฏอยู่สภาพอย่างนั้น ไม่เป็นหลักฐานแห่งความหมายอย่างไร ไม่เป็นเอกสารตามมาตรา 1 (7) การเอาไปเสีย ไม่เป็นความผิด ตามมาตรา 188

ส่วนในคดี R V Closs ของอังกฤษ จำเลยจำลองภาพเขียนของศิลปินขึ้น แล้วปลอมลายมือชื่อ J. Linnell ลงไว้ แสดงให้เห็นว่าเป็นภาพที่ศิลปินผู้นั้นเขียนขึ้น ไม่เป็นปลอมเอกสารเพราะไม่ได้ลงชื่อในเอกสารโดยเห็นว่าเป็นภาพเขียนไม่ใช่เอกสาร

ทั้งคำพิพากษาศาลฎีกา 1209/2522 กับคดี R V Closs มีข้อเท็จจริงต่างกันอยู่ ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลฎีกา 1209/2522 เป็นภาพถ่ายไม่มีการเซ็นชื่อเลียนแบบ แต่ในคำพิพากษา คดี R V Closs เป็นภาพเขียนมีการเซ็นชื่อเลียนแบบ เพื่อให้หลงเชื่อว่าเป็นภาพของนั้น ซึ่งน่าจะเป็นเอกสารได้

2. เปรียบเทียบระหว่างคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1375/2522 และ คดี R V Smith

ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1375/2522 ของไทย ภาพถ่ายสำเนาเอกสารประวัติ อาชญากรที่เจ้าหน้าที่รับรองภาพถ่าย ภาพถ่ายนั้นไม่ใช่เอกสารราชการเป็นแต่เอกสารตามมาตรา

³⁷Glanville wiliams, Textbook of Criminal Law (London: Stevens and Sons Limited of 11 New Fetter, 1978), p. 874.

1 (7) จำเลยกรอกข้อความเพิ่มเติมลงไป แม้จะเป็นความจริง ก็เป็นการปลอมเอกสารตาม มาตรา 264 วรรค 2

จะเห็นได้ว่า ต้นฉบับสำเนารายการประวัติอาชญากรที่เจ้าหน้าที่รับรองภาพถ่าย ซึ่งเป็นเอกสารราชการอยู่ในตัวแล้วภาพถ่ายสำเนา รายการประวัติอาชญากรที่เจ้าหน้าที่รับรอง ภาพถ่าย ก็ย่อมเป็นเอกสาร แม้ไม่ใช่เอกสารราชการก็ตาม

แต่คดี R V Smith ของอังกฤษกระดาศห่อผงทำชนมปังไม่มีความหมายอย่างใด อยู่แล้ว แม้ว่าจำเลยลอกเลียนพิมพ์กระดาศห่อผงทำชนมปัง โดยตั้งใจให้เหมือนกับเจ้าของเดิม ก็ตาม ก็ไม่ถือว่าเป็นเอกสารเช่นเดียวกัน

ปัญหาที่น่าพิจารณาต่อไปว่าป้ายทะเบียนรถยนต์ไม่ว่าทางราชการทำขึ้น หรือ เจ้าของรถยนต์ทำขึ้นเองโดยสภาพลำพังตัวเองเป็นเอกสารหรือไม่ การปรากฏความหมายของ ป้ายทะเบียนรถยนต์เกิดขึ้นเมื่อใด

ก่อนที่พิจารณาปัญหาดังกล่าวข้างต้น สมควรศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่วางหลักดัง กล่าว

คำพิพากษาที่ 1141/2523 จำเลยเอาป้ายทะเบียนรถยนต์หมายเลข ส-ฎ-00890 ของรถยนต์ยี่ห้อเพียต มาติดใช้กับรถยนต์ของกลางป้ายทะเบียนดังกล่าวเป็นเอกสารแท้จริงที่ ราชการทำขึ้น ไม่ใช่เอกสารปลอม จึงไม่มีความผิดฐานปลอมเอกสาร และการที่จำเลยนำป้าย ทะเบียนนั้น มาใช้กับรถยนต์ของกลาง เพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อว่ารถยนต์หมายเลขทะเบียน ส.ฎ. 00890 จำเลยก็ไม่มีความผิดฐานในเอกสารปลอม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3078/2525 จำเลยนำแผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์หมายเลข น.0311 พังงา ซึ่งเป็นแผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์ที่ทางราชการออกให้แก่รถยนต์ของผู้อื่นนำไปใช้ ติดกับรถยนต์จำเลยเป็นรถยนต์อีกคันหนึ่ง โดยมีเจตนาให้ผู้อื่นหลงเชื่อว่ารถยนต์ของจำเลย เป็น รถยนต์ที่มีหมายเลขทะเบียน น. 0311 พังงา เมื่อแผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์ดังกล่าวเป็นแผ่นป้าย ทะเบียนรถยนต์ที่แท้จริง ซึ่งทางราชการออกให้แก่รถยนต์คันอื่นจำเลยย่อมไม่มีความผิดฐานปลอม เอกสาร หรือใช้เอกสารปลอม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1817/2526 จำเลยที่ 1 นำแผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์ที่แท้จริง ซึ่งทางราชการออกให้เพื่อใช้กับรถยนต์ของจำเลยที่ 2 ซึ่งจำเลยที่ 2 ได้แจ้งเลิกใช้แล้วมาใช้กับ รถยนต์ของกลาง การกระทำของจำเลยทั้งสองจึงไม่มีความผิดฐานใช้เอกสาร

วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1141/2523, 3078/2525, 1817/2526 ที่ยกมา
แสดงนี้ ทำให้เห็นว่า ป้ายทะเบียนรถชนิดดังกล่าว น่าจะเริ่มต้นของความเป็นเอกสาร ตั้งแต่ทาง
ราชการ ทำและออกป้ายทะเบียนให้แก่เจ้าของรถชนิด ถึงแม้ว่าเดิมเคยติดป้ายทะเบียนไว้กับรถ
ชนิดของเจ้าของเดิม แต่ต่อมาจำเลยนำป้ายทะเบียนมาติดใช้กับรถชนิดของกลาง จะเห็นได้ว่า
การเอาของแท้จริงไปใช้นั้น ไม่ถือเป็นการปลอมเอกสาร แม้จะมีใช้เป็นการนำเอาไปใช้ให้ถูก
ต้อง ก็ตาม คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว จึงตัดสินใจว่าไม่ผิดฐานปลอมเอกสาร ดังนั้นการที่ป้ายทะเบียน
ดังกล่าวจะเป็นเอกสารปลอมนั้น จะต้องเป็นการทำป้ายทะเบียนขึ้นมาใหม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2241/2523 แผ่นป้ายทะเบียนหมายเลข ต.ค. 01839 ของ
กลางเป็นหมายเลขทะเบียนที่ทางการออกให้รถชนิดของจำเลยที่ถูกชนพังใช้การไม่ได้ แม้แผ่นป้าย
ดังกล่าวจำเลยเป็นผู้กระทำเพื่อใช้แทนแผ่นป้ายอันแท้จริง ซึ่งทางการจะต้องเป็นผู้ทำ และมอบ
ให้เจ้าของรถก็ตาม แต่ทางปฏิบัติหากทางการยังไม่มีแผ่นป้ายทะเบียนให้ก่อนุโลม ให้ถือว่าเป็น
แผ่นป้ายทะเบียนโดยชอบ แต่จะนำป้ายทะเบียนของกลางไปใช้กับรถชนิดคันอื่นหาได้ไม่ การที่
จำเลยนำแผ่นป้ายหมายเลขทะเบียนดังกล่าว ไปติดเพื่อใช้กับรถชนิดคันของกลาง โดยมีเจตนา
แสดงให้ผู้อื่น หลงเชื่อว่ารถชนิดคันของกลาง ซึ่งเป็นรถที่ผิดกฎหมายเป็นรถที่มีทะเบียนถูกต้อง
จึงเห็นได้ว่าแผ่นป้ายทะเบียนหมายเลข ต.ค. 01839 ที่จำเลยทำขึ้นนั้น หาได้นำไปใช้กับรถชนิด
คันของตนที่ได้รับอนุญาตไม่ หากไปใช้เป็นหมายเลขทะเบียนปลอมของรถชนิดคันของกลาง โดย
ประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ให้หลงเชื่อว่าแผ่นป้ายหมายเลขทะเบียน
นั้นเป็นเอกสารราชการอันแท้จริงที่ทางการออกให้ใช้กับรถชนิดคันของกลางการกระทำของจำเลย
จึงเป็นความผิดฐานปลอมและใช้เอกสารปลอม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2241/2523 แสดงให้เห็นว่าแผ่นป้ายทะเบียนหมายเลข
ต.ค. 01839 จำเลยเป็นผู้กระทำขึ้น เพื่อใช้แทนแผ่นป้ายอันแท้จริง ซึ่งทางการจะต้องเป็นผู้ทำ
และมอบให้เจ้าของรถก็ตาม แต่ทางปฏิบัติหากทางการยังไม่มีแผ่นป้ายทะเบียนให้ ก่อนุโลมให้ถือ
ว่าเป็นแผ่นป้ายทะเบียนโดยชอบ ซึ่งจะต้องใช้กับรถชนิดของจำเลยเท่านั้น แต่หาใช้กับรถชนิดคัน
อื่นได้ไม่ ซึ่งจะผิดฐานปลอมและใช้เอกสารปลอม แต่ยังเป็นข้อที่น่าสงสัยอยู่เป็นการปลอมเอกสาร
ด้วยหรือไม่ การปลอมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 264 มีความสำคัญอยู่ที่ว่า "ถ้าได้กระทำเพื่อให้
ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง จึงเป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร ป้ายทะเบียนทั้ง
หลายทำขึ้นให้แทนป้ายทะเบียนของเจ้าพนักงานนั้น เห็นอยู่ว่าไม่ใช่ทำขึ้นให้หลงเชื่อว่าเป็น

ป้ายทะเบียนอันเดิมที่เจ้าพนักงานทำขึ้น ไม่ได้ทำให้เห็นว่าเป็นป้ายที่แท้จริง จะเป็นเอกสารปลอม ได้อย่างไร ที่สำคัญในเรื่องปลอมเอกสารคือเอกสารปลอมกับเอกสารเท็จเป็นคนละอย่างต่างกัน เอกสารที่อาจไม่ปลอม เอกสารปลอมอาจไม่เท็จ หรือเป็นเอกสารทั้งปลอมทั้งเท็จ เป็นได้แล้ว แต่เรื่อง กรณีดังกล่าวนี้จึงแตกต่างกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1141/2523, 3078/2525 คือ ถ้าคน หนึ่งเอาป้ายทะเบียนของทางราชการสำหรับรถยนต์คันหนึ่งไปติดที่รถยนต์อีกคันหนึ่ง ซึ่งคำพิพากษา ฎีกาวางบรรทัดฐานไว้เป็นแนวเค้ชวกันว่า ไม่ผิดฐานปลอมเอกสาร

ความเห็นของศาลฎีกา สรุปได้ว่า

ก. ป้ายทะเบียนรถที่ทางราชการทำและออกให้ถือว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง แม้ นำไปใช้ติดกับรถคันอื่น โดยมีเจตนาให้ผู้อื่นหลงเชื่อว่าเป็นรถที่มีป้ายทะเบียนดังกล่าวก็ไม่ผิดฐาน ปลอมหรือใช้เอกสารปลอม เพราะป้ายทะเบียนรถนั้นเป็นเอกสารที่แท้จริง ไม่ใช่เอกสารปลอม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1141/2523, 3078/2525)

ข. ป้ายทะเบียนรถที่ไม่ใช่ทางราชการทำและออกให้ เช่น เขียนขึ้นเองหรือจ้าง ผู้อื่นเขียน (ซึ่งในทางปฏิบัติหากทางการยังไม่มีแผ่นป้ายทะเบียนให้ก่อนปลอมให้ถือว่าเป็นแผ่นป้าย ทะเบียนโดยชอบ) แล้วนำไปใช้ติดกับรถคันที่ได้รับอนุญาตเอง ไม่ผิดฐานปลอม หรือใช้เอกสาร ปลอม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2241/2523)

แต่ถ้านำไปใช้กับรถคันอื่นโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือ ประชาชนแล้ว ผิดฐานปลอมหรือใช้เอกสารปลอม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 224/2523)

จากหลักของศาลฎีกาเห็นว่าแผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์ไม่ว่าจะเป็นแผ่นป้ายที่ ทางราชการทำขึ้น หรือเจ้าของรถยนต์ทำขึ้นเองเป็นเอกสารโดยลำพังตัวเองก่อให้เกิดความหมาย ที่ปรากฏขึ้นเป็นเอกสารตามมาตรา 1 (7)

แต่อย่างไรก็ตาม ดร. คณิต ฌ นคร มีความเห็นแตกต่างกับหลักของศาล ฎีกา³⁸ แต่เห็นว่า

³⁸ คณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 237.

"แผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์ไม่ว่าจะเป็นแผ่นป้ายที่ทางราชการทำขึ้นหรือเจ้าของรถยนต์ทำขึ้นเอง ไม่เป็นเอกสารโดยลำพังตัวเอง สภาพการเป็นเอกสารตามความหมายของกฎหมายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อแผ่นป้ายนั้นได้นำไปติดกับรถยนต์ ฉะนั้น การปลอมเอกสารในกรณีนี้จึงเกิดขึ้น เพราะการนำไปติดผิดคัน โดยนัยดังกล่าวนี้ จึงไม่เห็นพ้องการวินิจฉัยเรื่องแซชชีรถยนต์ของศาลฎีกาด้วย"³⁰

นอกจากนั้นแบบฟอร์มที่ยังไม่ปรากฏข้อความนอกเหนือไปจากข้อความตามแบบพิมพ์ ยังไม่ถือว่าเป็นเอกสาร เช่น ใบแต่งตั้งนาย, เช็ค, ใบสมัครงาน เหล่านี้เป็นต้นเพราะยังไม่ปรากฏความหมายว่าข้อความ แสดงความคิดของผู้ทำเอกสารออกมาสื่อแสดงข้อความของบุคคล (Human statement) ไม่ว่าจะเป็นข้อเท็จจริง (fact) หรือเรื่องสมมุติ (Fiction) หรือเหตุการณ์ (messages) แต่ถ้ากรอกข้อความไปตามแบบพิมพ์ทุกประการแล้วย่อมเป็นเอกสาร ซึ่งแสดงความคิดของบุคคลผู้เป็นเจ้าของเอกสารนั้น สื่อแสดงข้อความออกมาปรากฏความหมายไปสู่บุคคลอีกคนหนึ่งได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1107/2509 (ประชุมใหญ่) ใบแต่งตั้งนายความตามฟ้องมีข้อความตามแบบพิมพ์ใบแต่งตั้งนาย ไม่ปรากฏข้อความนอกเหนือไปจากข้อความตามแบบพิมพ์จึงเป็นเรื่องการแต่งตั้งนายให้มีอำนาจว่าความ และดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนคู่ความ มิใช่เป็นเอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อเปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับสิทธิ ไม่เป็นเอกสารสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ ตัดสินว่าเป็นเอกสาร ตามมาตรา 1 (7) เพราะว่าใบแต่งตั้งนาย ได้มีข้อความซึ่งเกิดจากการสื่อความคิดของบุคคล ผู้เป็นเจ้าของใบแต่งตั้งนายให้ปรากฏความหมาย ทำให้บุคคลอื่นสามารถอ่านข้อความดังกล่าวได้ โดยลำพังแต่แบบพิมพ์ใบแต่งตั้ง-

³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 510/2530 "การที่จำเลยตัดเลขหมายประจำแซชชีรถยนต์คันสีแดงออกแล้ว ตัดเอาหมายเลขประจำแซชชีของรถยนต์คันสีฟ้ามาเชื่อมต่อไว้แทน เมื่อหมายเลขประจำแซชชีรถยนต์คันสีฟ้า เป็นหมายเลขประจำรถยนต์ที่แท้จริง แม้จะนำมาติดกับรถยนต์คันอื่น แต่ไม่มีการชดเชยแก้ไขเปลี่ยนแปลงตัวอักษร หรือตัวเลขแต่อย่างใด จำเลยจึงไม่มีความผิดฐานปลอมเอกสาร เพราะความผิดฐานปลอมเอกสารนั้นจะต้องมีการปลอมแปลงเอกสารขึ้นทั้งฉบับหรือแต่บางส่วน หรือกระทำให้ข้อความหรือความหมายในเอกสารที่แท้จริงเปลี่ยนแปลงไป

ทนายนั้น ที่ยังไม่กรอกข้อความลงไป ยังไม่เป็นเอกสาร และใบแต่งตั้งทนายตามฟ้อง มีข้อความตามแบบพิมพ์ใบแต่งตั้งทนาย เป็นเอกสารธรรมดาตามมาตรา 1 (7) ไม่ใช่เอกสารสิทธิตามมาตรา 1 (9) เพราะมิใช่เป็นเอกสารที่เป็นแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับสิทธิ เป็นเพียงเรื่องการแต่งตั้งทนายให้มีอำนาจว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนคู่ความเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1507/2517 แบบพิมพ์ที่ได้พิมพ์รายการไว้บางรายการว่าเป็นเช็ค ชื่อหรือชื่อของสำนักงานของธนาคาร และสถานที่ใช้เงินโดยยังไม่มีรายการอื่นให้ครบถ้วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 989 ยังไม่เป็นเช็ค หรือตัวเงินตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ แสดงให้เห็นว่า เช็คที่เป็นแบบพิมพ์รายการไว้บางรายการว่าเป็นเช็ค ชื่อ หรือชื่อของสำนักงานธนาคาร และสถานที่ใช้เงินเท่านั้น ยังไม่เป็นเอกสาร แต่ต้องการข้อความที่เกิดจากการที่เจ้าของเช็คข้อความหมายออกมาให้ปรากฏ เช่น เช็คนี้จ่ายให้แก่ใคร จำนวนเงินเท่าไร วันที่เท่าไร และที่สำคัญจะมีลายมือชื่อของผู้ทรงเช็ค จึงจะสมบูรณ์เป็นเช็ค ซึ่งจะเป็นเอกสารได้

4. ด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่น หมายความว่า อ่าน หรือทราบความหมายได้โดยการสัมผัสเท่านั้น ทว่า "สัมผัสได้ด้วยตาจนถึงอักษรที่ทำให้คนตาบอดอ่านผสมอักษรด้วยมือสัมผัส ซึ่งใช้ในลักษณะเดียวกับตัวอักษร⁴⁰ เรียกว่า ตัวอักษรเบรล (Braille) เป็นตัวหนังสือตัวเลข เครื่องหมายวรรคตอนกันขึ้นมา เพื่อให้คนจักขุพิการสัมผัสได้นั้นแม้จะเป็นภาษาที่ใช้เฉพาะกับคนจักขุพิการเท่านั้น แต่ก็ยังเป็นภาษาพิมพ์ภาษาเขียนที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 272/2474 อักษรและเลขบนธง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1269/2503 ที่พานท้ายปืน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1007/2468 ตัวตุ๊กการแสดงกลมีแต่ตัวเลขให้ผู้คลงไปขึ้น

เอาของ

นอกจากนี้ แผนที่ แบบแปลน ภาพเป็นเอกสาร

⁴⁰ จิตติ ติงศักดิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ตอนที่ 1, หน้า 1658.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 180/2473 แผ่นที่หลังโฉนด เป็นเอกสาร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 710/2456 ตัวของเหมืองแร่มีแต่ข้อข้อ "เซียงก็ กูเกิด"

จ่ายให้ลูกเป็นคู้มือมาขึ้นค่าจ้าง เป็นเอกสาร

กรณีคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวที่ยกมาแสดงนี้ เป็นเอกสาร

การที่ใช้ไม้ท่อนเป็นคะแนน ไม่มีเครื่องหมายอะไรเลย ไม่เป็นเอกสาร เป็นแต่ไม้ท่อนไม้ ไม่มีความหมายแสดงไว้ด้วยรอยขีดเขียนบนสิ่งใด ๆ ไม้ท่อนนั้นเป็นเอกสารได้สิ่งที่พิมพ์ออกมาจากแม่พิมพ์เป็นเอกสาร แม่พิมพ์ที่เรียงไว้เพื่อใช้พิมพ์เอกสารออกมา ก็คงเป็นเอกสารเช่นเดียวกัน ดวงตราและรอยตรา แม้เป็นวัตถุต่างกัน ก็คงเป็นเอกสารได้ ถ้ามีลักษณะเป็นความหมาย เช่น ตราตะกั่วที่ประทับกำกับมาตรวัดไฟฟ้า⁴¹

แต่เครื่องหมายซึ่งแสดงออกโดยการสัมผัสเพียงอย่างเดียว เช่นจำนวนโลหะซึ่งอาศัยการสัมผัสบอกว่าร้อน หรือเย็น หรือการใช้เสียง เป็นเครื่องบอกความหมาย เช่นอัดเทปหรืออัดแผ่นเสียง⁴² ไม่ใช่สัมผัสในลักษณะผสมอักษร เป็นหนังสือหรือรหัสที่เห็นได้ด้วยตาเหล่านี้ไม่ถือว่าเป็นเอกสาร

5. โศยวิธีพิมพ์ ถ้าสภาพ หรือวิธีอื่น หมายความว่า จารึกเครื่องหมายให้ปรากฏบนวัตถุด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง อาจจะเป็นเขียนตราข้อความ แกะสลัก พ่นสี ทำให้เครื่องจับเวลาหยุดอันเป็นการกระทำของบุคคลเวลาที่ปรากฏมีความหมายเป็นเอกสาร เป็นการที่บุคคลทำให้ปรากฏด้วยเครื่องมือเช่นเดียวกับใช้ดินสอเขียน พิมพ์ดีด โทรเลข ตีลูกคิด หรือคำนวณด้วยเครื่องเหล่านี้เป็นต้นสิ่งที่พิมพ์ออกมาจากแม่พิมพ์เป็นเอกสารแม่พิมพ์ที่เรียงไว้เพื่อใช้พิมพ์เอกสารออกมาก็คงเป็นเอกสารเช่นเดียวกัน

6. เป็นหลักฐานแห่งความหมายกล่าวคือตัวอักษร ตัวเลข ฝรั่ง หรือแผนแบบดังกล่าวจะต้องเป็นหลักฐานแห่งความหมาย ฟังสิ่งเกิดว่า "เป็นหลักฐานแห่งความหมาย" นั้น หมายถึงจะต้องสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ซึ่งอาจจะเป็นการกระทำโดยเจตนามาตั้งแต่เริ่มแรก หรือ

⁴¹Manual of German Law II no. 149, p. 122.

⁴²Loggz, Conentaire du Code Penal Suisse, 1955, no.1, p. 522, Kenny. Outlines of Criminal Law, no. 380, p. 371.

โดยบังเอิญก็ได้ เช่น ก. อยู่สงขลาส่งจดหมาย มายัง ข. ที่กรุงเทพฯ ๗ ให้ ข. จัดซื้อสิ่งของ
ส่งไป ต่อมา ก. ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดฐานฆ่าคนตายที่กรุงเทพฯ ๗ จดหมายของ ก. รวมทั้ง
ตราไปรษณียากร ซึ่งประทับบนจดหมาย ซ่อมเป็นหลักฐานอ้างอิงได้ว่าในวันที่ถูกกล่าวหา นั้น ก.
อยู่ที่สงขลา ไม่ได้มากรุงเทพฯ เป็นต้น⁴³

ปัญหาที่น่าพิจารณาว่าหลักฐานแห่งความหมายซึ่งจะต้องปรากฏคงทนอยู่ชั่วระยะ
เวลาใด ในเรื่องนี้จะแยกพิจารณาออกเป็น 2 ความเห็น ดังนี้คือ

ความเห็นแรก "หลักฐานแห่งความหมาย" นั้นหมายถึงจะต้องสามารถใช้เป็น
พยานหลักฐานได้ การเขียนข้อความบนทรายชายทะเล นำท่อมเด็วเด็วข้อความหายไปตาม
หรือใช้ไม้ขีดเขียนบนดินท่ามกลางฝนตก เช่นนี้จะถือว่าผู้เขียนประสงค์ใช้เป็นพยานหลักฐาน นำ
จะไม่ได้⁴⁴

นอกจากนี้อักษรวันที่ปรากฏไม่ใช่เอกสาร เพราะมิใช่เป็นการทำให้ปรากฏ
ความหมาย บนกระดาษหรือวัตถุอื่นใด แม้จะมีข้อความปรากฏในอากาศก็ไม่ถือว่าเป็นเอกสาร⁴⁵
เพราะปรากฏคงทนอยู่ชั่วขณะหนึ่งแล้วจางหายไป

ดังนั้นหลักฐานแห่งความหมาย ซึ่งจะต้องปรากฏคงทนอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งไม่
จำเป็นต้องปรากฏถาวรเสมอไป ก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ปรากฏ อันมีลักษณะเป็นเอกสารได้⁴⁶

ความเห็นที่สอง "หลักฐานแห่งความหมาย" หมายความว่าต้องปรากฏคงทน
อยู่ชั่วขณะหนึ่ง เช่น อากาศขาน ทำอักษรในอากาศด้วยควัน เขียนข้อความบนทรายชายทะเล

⁴³ สุปิ่น พูลพัฒน์, "คำอธิบายเรียงมาตราประมวลกฎหมายอาญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ), หน้า 293.

⁴⁴ ปันโน สุทธิธรรมศาสตร์, สุพจน์ นาณะพินธุ, ประมวลกฎหมายอาญาภาคทั่วไป อาญา 1
อาญา 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2500), หน้า 25.

⁴⁵ รัชต์ จารุจินดา, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาลักษณะ 7 และลักษณะ 8 (มาตรา
240 ถึงมาตรา 275), หน้า 46 (อัดสำเนา)

⁴⁶ วีระพงษ์ บุญโญภาส, "การปลอมเอกสารกับการละเมิดลิขสิทธิ์", วารสาร
กฎหมาย หน้า 86

บนหิมะ ประเดี๋ยวก็จางหายไป ก็ยังเป็นเอกสาร⁴⁷

แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าการทำให้อาการปรากฏซึ่งความหมายนั้นเป็นการส่งสัญญาณไม่ว่าจะเป็นสัญญาณที่เกิดจากแสง สัญญาณควีน หรือสัญญาณซึ่งอีกฝ่ายหนึ่งรับทราบข้อความหรือความหมายได้ ก็ไม่ถือว่าเป็นเอกสารเพราะความหมายจากสัญญาณดังกล่าว เมื่อปรากฏแล้วก็หายไปทันทีไม่มีลักษณะของการคงอยู่ ดังนั้นถ้ามีการส่งสัญญาณที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ก็ไม่ถือว่าเป็นการปลอมเอกสาร แต่ถ้ามีการถ่ายภาพ การส่งสัญญาณอันแสดงความหมายนั้น ๆ ไว้ จะเป็นภาพนิ่งหรือภาพยนตร์ ภาพที่ถ่ายไว้ก็นับว่าเป็นเอกสาร

3.4 หลักกฎหมายต่างประเทศของระบบ Common Law

ในระบบกฎหมายต่างประเทศ หรือประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) ตำราในชุดเก่าและศาล โดยปกติพูดถึงคำว่า Writing และไม่กล่าวถึงคำว่า "Document" ในขณะที่พระราชบัญญัติยังมีผลใช้อยู่ก่อนปี ค.ศ. 1830 ด้วยเหตุที่มีการจัดการอธิบายตราสารต่าง ๆ แต่ก็ไม่มีโอกาสที่ขอมรับคำนิยามโดยทั่วไปของคำว่า Writing หรือ Document ซึ่งดูเหมือนว่าไม่มีคำแตกต่างที่แน่ชัดระหว่าง Writing และ Document ในอดีตและในปัจจุบัน คำดังกล่าวมีความจำเป็น⁴⁸

แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายอังกฤษมุ่งถือความเป็น Document มากกว่า Writting เอกสารเป็นรูปแบบโดยลำพังที่กฎหมายมุ่งให้ความคุ้มครอง และหากการกระทำการฝ่าฝืนความคุ้มครอง อาจมีความผิดอาญาเกี่ยวกับการปลอมเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่คำว่า Writing กฎหมายยังไม่ได้ให้ความคุ้มครอง

ดังนั้นคำว่า Document จึงมีความหมายกว้างกว่าคำว่า Writing คำว่า Writing จึงเป็นส่วนหนึ่งทำให้เกิดเป็น Document ซึ่งสามารถถูกปลอมได้

⁴⁷ จิตติ ถึงศรัทธีย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอนที่ 1, หน้า 1659.

⁴⁸ Russell on Crime, (London: Stevens and Sons, 1950), p. 1452.

ใน The Forgery Act, 1913 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติฉบับหนึ่งของประเทศอังกฤษ ในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) ก็ไม่ได้ ให้คำจำกัดความของ "Document" เอาไว้ แต่อย่างไร แต่คำว่า "Document" จะต้องเป็นพื้นฐานสำคัญที่เกิดขึ้นมาก่อนเสมอ หากยังไม่ใช่ เป็น Document ก็ไม่จำเป็นที่ต้องพิจารณาใน The Forgery Act, 1913 แต่อย่างไร โดยเฉพาะความหมายของคำว่า "Document" มีความสำคัญ จะปรากฏคำว่า "Document" ใน The forgery Act, 1913 แต่อย่างไร โดยเฉพาะความหมายของคำว่า "Document" มีความสำคัญ จะปรากฏคำว่า "Document" ใน The Forgery Act

Section 4 (as amended)

1) Forgery of any document..... it committed with intent to defraud, shall be..... punishable with imprisonment for any term not exceeding 2 years.

2) Forgery of any document..... if committed with intent to defraud or deceive, shall be..... punishable with imprisonment for any term not exceeding 2 years"⁴⁰

จะเห็นได้ว่า The Forgery Act, 1913 section 4 (as amended) มีคำว่า document อยู่หลายคำ แต่ยังไม่มีความจำกัดความ จึงจำเป็นต้องนำหลักที่นักนิติศาสตร์อังกฤษได้ เขียนในตำราซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปมาอธิบาย

ตามตำราที่มีชื่อของกฎหมายอังกฤษ มีผู้ให้เสนอแนะคำว่า "Document" ว่าสำหรับ จุดมุ่งหมายของกฎหมายปลอมเอกสาร ก็คือ Writing ในรูปแบบบางอย่างบนปัจจัยอื่น ซึ่งทำให้เกิดการสื่อสารข้อมูลมนุษย์ ไปยังบุคคลอื่นๆ ไม่ว่าจะ เป็นข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์" ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. จะต้องเป็น Writing คือ ข้อความของบุคคลแสดงออกในรูปแบบที่ปรากฏถาวร มากกว่าเสียง และการที่แสดงความคิดของบุคคล ซึ่งได้กล่าวข้อความไปยังบุคคลเป็นลายลักษณ์อักษรมากกว่าการได้ยินได้ฟัง ดังนั้น เอกสารคือสื่อแสดงข้อความของบุคคล (human statement)

⁴⁰Glanville Williams, Text book of Criminal law, p. 875.

ทำให้เกิดความหมายที่ปรากฏจากบุคคลนั้น ถ้าปรากฏขึ้นเอง เช่น เครื่องกลทำให้ปรากฏขึ้น โดยอัตโนมัติ ปรอทแสดงสภาพอากาศ เครื่องชั่งตวงวัด เช่น แสดงปริมาณในการเติมน้ำมัน แสดงระยะทางในรถแท็กซี่ นาฬิกาบอกเวลา เครื่องคำนวณ ไม่ใช่เอกสาร

2. Writing จะต้องแสดงข้อความไปยังบุคคลที่สามารถเข้าใจได้ ตัวอย่างเช่น รูปภาพ หรือภาพเขียน คือ งานของศิลปะไม่ใช่เอกสารเพราะเป็นการแสดงอารมณ์ให้ผู้ดูเกิดมโนภาพ แสดงถึงอารมณ์ ไม่ก่อความหมายให้ปรากฏขึ้นอันแสดงเหตุการณ์ให้ปรากฏแต่ก็อาจมีความหมายแสดงออกเป็นภาพได้ โดยใช้เป็นเครื่องหมาย ซึ่งเป็น Writing ได้

3. สิ่งที่ทำให้ปรากฏความหมายขึ้น ต้องมีการกระทำของบุคคลให้ปรากฏความขึ้นบนกระดาษ หรือวัตถุอื่นดังกล่าว ในกฎหมายอังกฤษนั้น ไม่จำเป็นต้องปรากฏเป็นการยั่งยืนตลอดไป เพียงแต่ปรากฏอยู่ชั่วคราว แล้วจางหายไป เช่น วันที่ทำตัวอักษรในอากาศ เป็นต้น⁵⁰

3.5 ความหมายทางอาญาของคำว่า "เอกสาร" กับ "พยานเอกสาร"

คำว่า "เอกสาร" หรือที่เรียกว่า "Document" มองเผ่งไปถึงข้อความที่ปรากฏความหมายออกมาในรูปหนังสือหรือลายลักษณ์อักษร หรือที่เรียกว่า "writing" ดังได้วิเคราะห์หัวข้อ

3.3.4 ความหมายของเอกสารตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 1(7) และหัวข้อ

3.4 หลักกฎหมายต่างประเทศของระบบ Common Law แล้ว

แต่อย่างไรก็ตาม พยานเอกสารนั้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประเภทพยานหลักฐาน (Documentary Evidence) ท่านศาสตราจารย์ประมุข สุวรรณศรี ได้ให้คำนิยามพยานเอกสารว่า "หมายถึงข้อความใดที่ศาลอาจอ่าน ตรวจสอบได้จากหนังสือลายลักษณ์อักษร หรือรูปหรือเสียงใด ๆ โดยประการที่ว่ารูปหรือเสียงนั้นได้เป็นเครื่องหมายใช้แทนคำพูดในภาษาใดภาษาหนึ่ง" ส่วนพยานหลักฐาน (Evidence) คือสิ่งที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่คู่ความแต่ละฝ่ายกล่าวอ้างมาในคำคู่ความของตนในการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา ส่วนมากแล้วจะมีคู่ความสองฝ่ายคือโจทก์และจำเลย ทั้งโจทก์และจำเลยต่างก็จะมีคู่ความสองฝ่าย คือ โจทก์และจำเลย ทั้งโจทก์และจำเลยต่างก็จะกล่าวอ้างข้อเท็จจริงต่างๆ มาในคำฟ้อง และคำให้การเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาและข้อกล่าวแก้ของตน ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต่าง ๆ เหล่านี้ ย่อมจะตรงกันบ้าง และขัดแย้งกันบ้างถ้ากระบวนพิจารณาจบสิ้นเพียงเท่านั้น ศาลย่อมไม่สามารถจะชี้ขาดได้ว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิด เพราะ

⁵⁰ Kenny, Outline of Criminal Law, p. 372.

ศาลไม่มีทางจะทราบได้ว่า ฝ่ายใดพูดจริงฝ่ายใดพูดเท็จ ฉะนั้นคู่ความแต่ละฝ่าย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของตนให้ศาลเชื่อ ซึ่งได้แก่การนำพยานหลักฐานมาแสดงยืนยันข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างนั่นเอง

พยานเอกสารมีลักษณะพิเศษ คือเกิดขึ้นเองไม่ได้ ต้องมีคนทำแต่เมื่อเกิดแล้วเป็นอย่างใด ก็เป็นอย่างนั้น แม้เวลาจะผ่านไปนานๆ เว้นแต่จะมีใครสักคนแก้ไขเปลี่ยนแปลงภายหลังสารสำคัญที่พยานเอกสารต่างจากพยานบุคคลก็คือ เอกสารพูดไม่ได้ แต่มีข้อเท็จจริงให้คนอ่านเข้าใจได้ ดังนั้น พยานเอกสารจะมีปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ

ก. ความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร หมายความว่าเอกสารทำขึ้นโดยบุคคลที่ถูกกล่าวอ้าง และในเวลาที่ถูกกล่าวอ้าง ไม่ใช่มีการทำปลอมขึ้น หรือมีการแก้ไขเพิ่มเติมภายหลังโดยบุคคลอื่น เพราะถ้าเอกสารนั้นไม่ใช่ของแท้จริงเสียแล้ว ก็ยากที่จะเชื่อได้ว่าข้อความในเอกสารนั้นจะถูกต้องตรงตามความจริง

ข. ความถูกต้องตรงตามความจริงของข้อความ หมายความว่า ข้อความในเอกสารนั้นตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือไม่ แต่ถ้าคู่ความฝ่ายหนึ่งมีพยานเอกสารมาแสดง แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่มีพยานมาหักล้างหรือไม่สามารถนำพยานบุคคลมาสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 ศาลก็ต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามเอกสารนั้น

การที่จะถือว่าเป็นพยานเอกสารนั้น ต้องเป็นการอ้างข้อความการอ้างภาพถ่าย รถยนต์ที่ชนกัน จึงเป็นการอ้างภาพถ่ายจำลองวัตถุไม่ใช่พยานเอกสาร (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1913/2520) พยานเอกสารที่แสดงข้อความ หรือรูปรอย หรือลักษณะ ที่แสดงความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บุคคลต้องการโดยแสดงออกมาทางเอกสารเพื่อแสดงให้เห็นถึงความมีอยู่การส่งมอบหรือการทำเอกสาร หากมิได้ประสงค์ที่จะพิสูจน์ถึงความหมายแห่งข้อความที่ปรากฏ ย่อมไม่ถือว่าเป็นการอ้างพยานเอกสาร ดังนั้นจำเป็นต้องดูวัตถุประสงค์แห่งการอ้างอิงด้วยคือถ้าสิ่งนั้นแท้จริงไม่ได้มีลักษณะเป็นหนังสืออะไรเลยแต่คู่ความประสงค์จะอ้างข้อความหรือตัวหนังสือเราก็ต้องถือว่าเป็นพยานเอกสาร เช่น ศีลาจารึก ข้อความต่างๆ หรือคำจารึกที่หลุมฝังศพ เป็นต้น ตรงกันข้ามแม้สิ่งนั้นจะมีลักษณะเป็นกระดาษ แต่ไม่มีข้อความหรือตัวหนังสืออะไรเลยก็ไม่ใช่พยานเอกสาร เช่น เรื่องภาพถ่าย (ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 840/2499) กรณีโจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากห้องเช่น โจทก์ได้ส่งภาพถ่ายห้องนั้นต่อศาลเพื่อเป็นพยานด้วยแต่ไม่ได้ส่งสไลด์เนกาภาพถ่ายให้จำเลย จำเลยจึงฎีกาคัดค้านว่าศาลไม่ควรรับภาพถ่ายนั้นไว้เป็นพยานเพราะจำเลยไม่ได้รับจำแนกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความแห่งมาตรา 90 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "ภาพถ่ายห้องพิพาทที่โจทก์อ้างเป็นพยานเป็นภาพจำลอง วัตถุ ไม่ใช่พยานเอกสาร อันจะต้องส่งสำเนาให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก่อนวันสืบพยานดังบังคับไว้ในมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โจทก์ผู้อ้างจึงไม่ต้องส่งสำเนาให้แก่จำเลยก่อนวันสืบพยาน"

นอกจากนี้พยานเอกสาร มีความแตกต่างกับพยานบุคคลบางประการ เช่น มีฐานะในการรับฟังเป็นพยานได้ดีกว่า โดยกล่าวเป็นหลักว่า "พยานเอกสารย่อมตัดพยานบุคคล" ซึ่งเป็นเรื่องการสืบแก้ไขเอกสารตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 94 นอกจากนี้จะมีสิทธิเหนือพยานบุคคลดังกล่าวแล้ว พยานเอกสารยังแสดงถึงข้อเท็จจริงได้อย่างคำพูดของพยานบุคคล แต่กลับได้เปรียบพยานบุคคลอีก ที่สำคัญไม่อาจถูกชักจูง เพื่อจับเท็จได้อย่างพยานบุคคล นอกจากนี้จะพิสูจน์ทำลายไปเสียเลยว่าเอกสารปลอม

ด้วยเหตุนี้ พยานเอกสาร จึงมีความสำคัญหรือความสัมพันธ์กับกฎหมายวิธีสบัญญัติ โดยเฉพาะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการอ้างพยานเอกสารนั้นคู่ความฝ่ายที่อ้างจะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยการอ้างพยานเอกสารด้วย มีขั้นตอนอยู่หลายประการคือการส่งสำเนาเอกสาร การอ้างต้นฉบับเอกสาร การคัดค้านเอกสาร พยานเอกสารมหาชน และการนำพยานมาสืบเกี่ยวกับพยานเอกสาร เป็นต้น

3.6 ประเภทของเอกสาร

ประเภทของเอกสาร สามารถแบ่งแยกได้ 4 กรณีด้วยกัน

3.6.1 เอกสารราชการ ตามมาตรา 1 (8)

3.6.2 เอกสารสิทธิ ตามมาตรา 1 (9)

3.6.3 เอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ

3.6.4 เอกสารอื่นๆ ที่กฎหมายบัญญัติเฉพาะนอกจากเอกสาร ราชการ เอกสารสิทธิ

ในส่วนนี้จะแยกอธิบายออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. พิณัยกรรม
2. ใบหุ้น
3. ตัวเงินสัญญาทั้ง 3 ประเภท

3.6.1 เอกสารราชการ มีนิยามในมาตรา 1 (8) "หมายความว่าเอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้นหรือรับรองในหน้าที่และให้หมายความรวมถึงสำเนาเอกสารนั้น ๆ ที่เจ้าพนักงาน

งานได้รับรองในหน้าที่ด้วย" มีข้อความทำนองเดียวกับมาตรา 6 (19) แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งบัญญัติว่า "หนังสือราชการ" หมายความว่าบรรดาหนังสือที่เจ้าหน้าที่รับว่าเป็นสำเนาแท้จริงของหนังสือนั้น ๆ ด้วย"

บทนิยามนี้เกี่ยวข้องกับเอกสาร ซึ่งมีลักษณะพิเศษคือเอกสารราชการ ไม่ใช่เอกสารราชการ ต้องเป็นเอกสารตามอนุมาตรา 1 (7) ก่อนส่วนที่จะเป็นเอกสารราชการจะต้องมีลักษณะ 3 ประการคือ

1. ผู้ก่อให้เกิดเอกสารนี้จะต้องเป็นเจ้าพนักงานไม่ใช่บุคคลธรรมดา
2. การก่อให้เกิดเอกสารนี้อาจมี 2 ทางคือ
 - ก. จากการทำขึ้น หรือ
 - ข. จากการที่มีผู้อื่นทำแล้วจึงมาให้เจ้าพนักงานรับรอง
3. การที่เจ้าพนักงานทำขึ้นนั้นจะต้องเป็นการกระทำในหน้าที่ด้วย เอกสารราชการย่อมหมายถึงเอกสารอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้

1. เอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้นในหน้าที่
2. สำเนาเอกสารในข้อ (1) ซึ่งเจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่
3. เอกสารซึ่งเจ้าพนักงานไม่ได้ทำขึ้น แต่ได้รับรองในหน้าที่ เช่น จำศาล

รับรองคำพิพากษาซึ่งคู่ความขอให้รับรอง

4. สำเนาเอกสารในข้อ (3) ซึ่งเจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่

ดังนั้นเอกสารราชการ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. เอกสารที่เจ้าพนักงานได้ทำขึ้นในหน้าที่ หมายความว่า เป็นเอกสารที่เจ้าพนักงานมีหน้าที่ทำ และได้ทำขึ้นตามหน้าที่ของตน เอกสารใดที่เจ้าพนักงานทำขึ้น โดยไม่อยู่ในหน้าที่ที่จะทำเอกสารนั้น ย่อมไม่ใช่เอกสารราชการ เช่น ราษฎรติดต่อขอให้เจ้าพนักงานทำหนังสือสัญญาอย่างหนึ่งอย่างใดให้เป็นส่วนตัว การที่เจ้าพนักงานช่วยทำให้ หากทำให้หนังสือสัญญานั้นเป็นเอกสารราชการไม่ หนึ่งเอกสารที่เจ้าพนักงานทำขึ้นตามสิทธิที่จะพึงมีพึงได้ ไม่ใช่มีหน้าที่ที่จะต้องทำก็ไม่ถือว่าเป็นเอกสารราชการตามข้อนี้เหมือนกัน

2. เอกสารที่เจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ หมายความว่า เป็นเอกสารที่ผู้อื่นทำขึ้นไม่ใช่เจ้าพนักงานทำขึ้นเอง แต่เจ้าพนักงานได้รับรองให้มีฐานะเหมือนเอกสารที่เจ้าพนักงานทำขึ้น

อย่างไรก็ดีการรับรองนั้น เจ้าพนักงานผู้รับรองจะต้องมีหน้าที่ที่จะรับรอง ถ้าการรับรองไม่อยู่ในหน้าที่ เอกสารนั้นก็ไม่ใช่เอกสารราชการ เช่น ในการก่อสร้างที่ทำการรัฐบาลแห่งหนึ่ง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ในการก่อสร้าง ได้ไปจ้างบุคคลภายนอกเขียนแบบแปลน แล้วนำมารับรองให้แบบแปลนนั้นเป็นเอกสารราชการ หรือคำให้การจำเลยในคดีอาญาซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องจด แต่ถ้าจำเลยนำมายื่นเองศาลก็สอบจำเลย และบันทึกไว้ในคำให้การนั้นว่า จำเลยยืนยันให้การตามที่ทำมาขึ้นนั้นจริง ดังนี้ ก็ถือได้ว่า เป็นการรับรองให้คำให้การนั้นมีฐานะเสมือนเป็นคำให้การที่ศาลจดเอง และเป็นเอกสารราชการ

3. สำเนาเอกสารตามข้อ 1 และ 2 ที่เจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ หมายความว่า รับรองเป็นสำเนาอันถูกต้องกับต้นฉบับ และก็ต้องเป็นการรับรองในหน้าที่เหมือนกัน ถ้าการรับรองนั้น ไม่อยู่ในหน้าที่ที่ไม่ใช่เอกสารราชการ เช่น จำเลยคดีอาญา คัดสำเนาคำพิพากษาของศาล แล้วขอให้รับรองสำเนาให้ การที่จำศาลรับรองสำเนาคำพิพากษาให้จำเลย ย่อมเป็นการรับรองในหน้าที่ และถือว่าสำเนานั้นเป็นเอกสารราชการ เช่นเดียวกับการที่ราษฎรไปขอคัดสำเนาทะเบียนสำมะโนครัว ซึ่งเจ้าพนักงานจะต้องรับรองสำเนานั้นให้ในหน้าที่ สำเนานั้นก็เป็นเอกสารราชการ

นอกจากเอกสารราชการแล้ว ยังมีเอกสารมหาชน มีอธิบายไว้ในคำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานของศาสตราจารย์ประมุข สุวรรณศรว่า "กล่าวตามหลักทั่วไปเอกสารมหาชน หรือที่เรียก ภาษาอังกฤษว่า Public Document นั้นคือ เอกสาร ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้นตามหน้าที่ในฐานะที่เป็นตัวแทนประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้ใช้เอกสารนั้นในอันที่จะได้ตรวจดูหรืออันเป็นพยานหลักฐาน, และได้ให้ตัวอย่างไว้หลายประการ ซึ่งจะนำมาให้เห็นบางประการ ดังนี้

1. ทะเบียนต่าง ๆ ของทางราชการ ที่กฎหมายได้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ เช่น ทะเบียนที่ดิน ทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท ทะเบียนเรือ ทะเบียนครอบครัว และทะเบียนสำมะโนครัว เป็นต้น

2. รายงานต่าง ๆ ของทางราชการ ที่จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นความรู้แก่ประชาชน เช่น รายงานสินค้าเข้าสินค้าออก รายงานประจำปีของกระทรวงต่าง ๆ หรือรายงานสารวมกิจการหรือภาวะการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ต้องเป็นรายงานที่ต้องการเปิดเผยต่อประชาชน ถ้าเป็น

เพียงรายงานจากพนักงานเจ้าหน้าที่ไปยังผู้บังคับบัญชา แม้จะเป็นรายปีรายเดือน และไม่ปิดบัง
ในวงราชการอย่างใด ก็ยังไม่เป็นเอกสารมหาชน

3. ประกาศนียบัตร ใบสุทธิบัตร หรือ หนังสือแสดงสิทธิหรือหน้าที่ใด ๆ ที่พนักงาน
เจ้าหน้าที่ในทางราชการออกให้ถือ

4. หนังสือประวัติศาสตร์ แผนที่ ปทานุกรม พจนานุกรมที่ได้ออกจำหน่ายจนแพร่หลาย
และมีมานาน จนถือได้ว่าเป็นสมบัติของประชาชน แต่เอกสารมหาชนตามข้อนี้สำหรับศาลไทย
อาจมีได้แต่เพียงปทานุกรม หรือพจนานุกรม หรือศัพท์บัญญัติที่ประกาศใช้ ซึ่งถือว่าพนักงานเจ้า
เจ้าหน้าที่ได้รับรอง⁵¹

เอกสารราชการไม่ใช่เอกสารมหาชนเสมอไป ถ้าไม่ใช่เอกสารที่เจ้าพนักงานทำขึ้น
เพื่อให้ประชาชนได้ใช้เอกสารนั้น ในอันที่จะได้ตรวจดูหรืออ้างเป็นพยานหลักฐานก็ย่อมไม่ใช่
เอกสารมหาชน เช่น ส่วนงานการสอบสวนของพนักงานสอบสวน หนังสือราชการลับต่าง ๆ หรือ
หนังสือโต้ตอบในทางราชการตามปกติ ซึ่งไม่ได้ทำขึ้นเพื่อให้ประชาชนตรวจดูหรืออ้างเป็นพยาน
หลักฐาน เหล่านี้ไม่ใช่เอกสารมหาชน

เอกสารราชการ ตรงกับคำว่า "หนังสือราชการ" ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127
เอกสารต่อไปนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็น "หนังสือราชการ" ซึ่งตรงกับ "เอกสารราชการ"

ก. ใบอนุญาตที่พนักงานเจ้าหน้าที่ออกให้ เป็นเอกสารราชการ

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มีคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้ตัดสินว่าเป็นหนังสือราชการ

ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 266/2461 ใบตรวจโรคที่เจ้าพนักงานออกให้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 630/2474 ต้นข้าวใบเส้รับเงินของโรงพิมพ์กระทรวงธรรมการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 771/2482 ใบคู่มือสงฆ์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1078/2482 ใบอนุญาตร่อนหาแร่

⁵¹ ประมวล สุวรรณศรี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2525), หน้า 123-125.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 646,647/2484 ใบบอกชนาณัติที่เจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ทำให้ไปรับ
เงินชนาณัติ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1046/2484 ใบรับเงินที่ทางราชการเรือไรชื่ออาวุธ
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 362/2485 แบบ ส.ค. 9 ที่จดทะเบียนทหารกองเกิน
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 31/2491 ข้อความที่เสมือนฝึกหัดของอำเภอจตุลวงเวลา
ทำงานว่าผู้ใดไปราชการจังหวัดพระนคร

ข้อสังเกต บันทึกรุ่นจะเป็นเอกสารราชการ ก็เมื่อนาสอำเภอให้เขียนเป็นเอกสาร
ไม่ว่าตัวผู้เขียนเป็นเจ้าของงานหรือไม่ ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่า เสมือนฝึกหัดไม่ใช่เจ้าพนักงาน
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 925/2493, 1650/2493 ใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 889/2498 ใบอนุญาตประกอบโรคศิลป์

กรณีคำพิพากษาศาลฎีกาตัวอย่างที่ยกมาแสดงนี้ เป็นไปตามกฎหมายลักษณะอาญา
ร.ศ.127 มาตรา 6(9) คำว่า "หนังสือราชการ" หมายความว่าบรรดาที่เจ้าหน้าที่เรียบเรียง
หรือรับว่าเป็นของแท้ ตลอดถึงหนังสือที่เจ้าหน้าที่รับว่าเป็นสำเนาที่จริงของหนังสือนั้น ๆ ด้วย
กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 มีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไม่เป็นหนังสือราชการ
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 529/2471 ใบรับและใบมอบเงินที่รับเงินชนาณัติเป็นเอกสาร
ของผู้รับเงิน ไม่ใช่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ไม่ใช่เอกสารราชการ

ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499 มีคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้ ที่ตัดสินว่าเป็น
เอกสารราชการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1269/2503 อักษรและเลขหมายที่นามท้ายปีนอันเป็นเครื่อง-
หมายทะเบียนของเจ้าพนักงานไม่ใช่รอยตราของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา
251 เพราะไม่มีเครื่องหมายทำเป็นรูปต่าง ๆ แสดงฐานะของเจ้าพนักงาน ในตำแหน่งใด
ตำแหน่งหนึ่ง แต่เป็นเพียงเอกสารตามมาตรา 1 (7)

กรณีคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ที่ว่าไม่ใช่รอยตราของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมาย
อาญา มาตรา 141 เพราะตราหรือเครื่องหมายอื่นเจ้าพนักงานได้ประทับไว้ หรือหมายไว้ที่สิ่ง
ใด ๆ ในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 141 นั้น จะต้องเป็นการ

ตราไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการยึด อาศัยหรือรักษาสิ่งนั้น ๆ ด้วย แต่ข้อเท็จจริงตามฎีกานี้ ปรากฏว่าหมายเลขทะเบียนอาชญาบัตรที่ดอกไว้ที่ตัวหรือด้ามปืน แม้จะเป็นเครื่องหมายของเจ้าพนักงานได้กระทำไว้ แต่ก็มีใช้เพื่อเป็นหลักฐานในการยึด อาศัย หรือรักษาสิ่งนั้น จึงมิใช่รอสตราตามความหมายในมาตรา ๓ แต่เป็นเอกสารตามมาตรา 1 (7) เพราะการดอกหมายเลขทะเบียนอาชญาบัตรให้ปรากฏความหมายไว้ที่ตัว หรือด้ามปืน ซึ่งเป็นวัตถุที่รับรองหมายเลขทะเบียนอาชญาบัตรเป็นหลักฐานแห่งความหมายได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 40/2507 ใบอนุญาตขับขีรถยนต์สาธารณะที่นายทะเบียนยานพาหนะออกให้ นั้น ไม่ใช่เอกสารสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 731/2509 บันทึกรับส่งรายงานการเดินทางและรายงานการใช้จ่ายค่าพาหนะและค่าที่พักของตำรวจ ซึ่งอ้างว่าไปราชการ ข้อความในเอกสารเหล่านี้เป็นเท็จ และจำเลยได้ปลอมลายเซ็นผู้บังคับบัญชาว่าได้ตรวจเอกสารนั้นแล้ว เมื่อจำเลยได้ใช้เอกสารเหล่านี้เบิกเงินจากราชการกรมตำรวจ เอกสารเหล่านี้เป็นเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2266-2278/2519 ใบเสร็จรับเงินค่าภาษีรถยนต์ที่ทางราชการออกให้มีผลทำให้การเก็บภาษีรถยนต์ของรัฐเป็นอันเสร็จสิ้นไป จึงเป็นเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ

กรณีคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับดังกล่าวนี้ เทียบกับคำพิพากษาศาลฎีกา 1653/2520

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1653/2520 จำเลยเป็นพนักงานประจำ เข็มนาฬิกา รับเงินก่อนแรกให้ผู้ชำระเงิน 35 บาท แต่เข็มนาฬิกาตอนสองส่งคลังและตอนสามติดอยู่ในเล่มรายละเอียด 25 บาทบ้าง 10 บาทบ้าง ลงวันที่คนละวัน ส่งเงินตามสำเนาอีกสองเงินที่เหลือ ดังนี้เป็นการปลอมเอกสารสำเนาใบเสร็จรับเงิน อันเป็นเอกสารสิทธิลงโทษฐานใช้เอกสารปลอมตามมาตรา 268

ควรสังเกตว่าสำเนาเอกสารก็เป็นเอกสาร และปลอมได้เหมือนปลอมต้นฉบับปลอมสำเนาใบเสร็จเพื่ออีกสองเงิน โดยให้ใบเสร็จเพื่ออีกสองเงิน โดยให้ใบเสร็จปลอมส่งพร้อมกับอีกสองเงินส่วนที่เกินจากจำนวนในใบเสร็จ เป็นการปลอมและใช้เอกสารเพื่ออีกสอง

เงินแม้จะส่งพร้อมเงินก็เป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 91 ไม่ใช่ กรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท การส่งเงินพร้อมกับสำเนาใบเสร็จปลอม ไม่ใช่หลักที่จะถือวาระเดียว เป็นความผิดหลายบทที่จริงจำเลยยกข้อออกเงินตั้งแต่วัน โดยเขียนใบเสร็จจำนวนเงินต่างกัน ก่อนส่งเงินที่เหลือด้วยซ้ำไป (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ 1931/2522, 889/2492 ตัดสินว่าใบเสร็จรับเงิน ไม่เป็นเอกสารสิทธิ 1641/2517)

คำพิพากษาฎีกาที่ 367/2520, 317/2521, 1141/2523, 324/2523, 3078/2525 ป้ายเลขทะเบียนรถยนต์ที่มีใช้ป้ายของเจ้าพนักงานที่จัดให้ไว้กับตัวรถ แต่เป็นป้ายเลขทะเบียนรถปลอม ผู้ใช้ติดกับรถยนต์มีความผิดตาม มาตรา 256, 268 วรรคแรก

คำพิพากษาฎีกาที่ 1385/2522 หนังสือรับรองการทำประโยชน์เป็นเอกสารราชการ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1931/2522 จำเลยทำใบเสร็จรับเงินค่าภาษีรถยนต์ที่ ข. นำมาชำระ แม้จำเลยจะได้ประทับตราชื่อของจำเลยเป็นผู้รับเงิน และมีรายการเสียภาษีตามความเป็นจริงทุกประการก็ตาม แต่จำเลยใช้ฉบับที่และเล่มที่ของใบเสร็จรับเงินเหล่านั้น ซ้ำกับฉบับที่และเล่มที่ของใบเสร็จรับเงินที่แท้จริง ที่มีการนำส่งเงินภาษีที่เก็บได้ต่อทางราชการโดยจำเลยมีเจตนาจะให้ผู้ที่ได้พบเห็นใบเสร็จเหล่านั้น เข้าใจว่าเป็นใบเสร็จที่ใช้ฉบับที่ และเล่มที่ตามลำดับ ไม่ซ้ำกับฉบับที่และเล่มที่ของใบเสร็จอื่น ๆ และได้มีการส่งเงินตามใบเสร็จเหล่านั้นต่อทางราชการตามระเบียบด้วย จำเลยจึงต้องมีความผิดฐานปลอมเอกสารราชการเพราะเป็นเอกสารที่ทางราชการทำขึ้น

ใบเสร็จรับเงินไม่ใช่เอกสารสิทธิ (อ้างคำพิพากษาฎีกาที่ 889/2492)

กรณีคำพิพากษาฎีกาฉบับดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าการที่ผู้ทำเอกสารลงลายมือชื่อจริงลงไปอาจไม่แต่เพียงเป็นเอกสารเท็จ แต่เป็นเอกสารปลอมก็ได้ ดังเช่นคดีนี้ซึ่งทำใบเสร็จใช้เลขลำดับและเล่มที่ตรงกับเล่มอื่น ให้เห็นว่าเป็นเอกสารฉบับอื่นจึงเป็นปลอมไม่เพียงแต่เท็จ

ที่ว่าไม่เป็นเอกสารสิทธินั้น ใบเสร็จรับเงินเป็นหลักฐานการระงับสิทธิตามมาตรา 1 (9) ที่คำพิพากษาอ้างถึงคำพิพากษาฎีกาที่ 889/2492 มาเทียบนั้น ฎีกานั้นลงโทษตามมาตรา 225 แห่ง กฎหมายลักษณะอาญาเดิม ซึ่งเป็นบทลงโทษการปลอมหนังสือสำคัญในราชการ มิใช่ไม่ถือว่าใบเสร็จรับเงินไม่ใช่หนังสือสำคัญ คือเอกสารสิทธิ

คำพิพากษาฎีกาที่ 2716/2522 จำเลยทำปลอมขึ้น ซึ่งคำขอและสัญญากู้เงินจากกรมตำรวจ อันประกอบด้วยความเห็นของผู้บังคับบัญชารับรองว่าผู้กู้มีความเดือดร้อน และจำเป็นจริง ๆ ควรให้กู้ได้ เป็นกรณีพิเศษพร้อมด้วยบันทึกของผู้บังคับบัญชา ซึ่งยอมเป็นผู้ค้ำประกันในการกู้รายนี้ หนังสือที่จำเลยทำปลอมขึ้นนี้เป็นเอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อให้เกิดสิทธิแก่ทางราชการกรมตำรวจที่จะเรียกวงให้ผู้กู้ และผู้ค้ำประกันชำระหนี้ การกระทำของจำเลยจึงเป็นการปลอมเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 266 (1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 2979/2522 บัตรประจำตัวข้าราชการ เป็นเอกสาร ซึ่งเจ้าพนักงาน ได้ทำขึ้นในหน้าที่ เป็นเอกสารราชการ

คำพิพากษาฎีกาที่ 2346/2527 เอกสารใบแจ้งการย้ายที่อยู่ ท.ร.17 ของ ส. เป็นเอกสาร ซึ่งปลอมว่านายทะเบียนตำบลบ้านโสังได้รับแจ้งย้ายออกจาก บ้านเลขที่ 190/7 หมู่ที่ 8 ในเขตอำเภอบ้านโสัง ไปอยู่ที่บ้านเลขที่ 4/8 ถนนประชาราษฎร์ แขวงบางซื่อเท่านั้น มิได้มีข้อความที่เป็นการก่อให้เกิดสิทธิอย่างใดแก่ ส. ในตัวเอกสารนั้นใบรับคำขอมีบัตรประจำตัวประชาชนของ ส. ก็เป็นเพียงหลักฐานที่แสดงว่าเจ้าพนักงานได้รับคำขอของ ส. ไว้แล้ว มิได้มีข้อความที่เป็นการก่อให้เกิดสิทธิอย่างใดแก่ ส. ในตัวเอกสารนั้น จึงถือไม่ได้ว่าเป็นเอกสารสิทธิคงเป็นเอกสารราชการเท่านั้น

ประมวลกฎหมายอาญาพ.ศ. 2499 มีคำพิพากษาศักดิ์สินว่าไม่เป็นเอกสารราชการ

คำพิพากษาฎีกาที่ 668/2502 หนังสือมอบอำนาจให้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งแทนเจ้าของที่ดินนั้น เป็นเอกสารที่บุคคลธรรมดาทำขึ้น จึงไม่ใช่หนังสือราชการ และมีใช้หนังสือสำคัญ (เอกสารสิทธิ) เพราะมิใช่หนังสือสำคัญแก่การตั้งกรรมสิทธิ์ หรือเป็นหลักฐานแห่งการเปลี่ยนแปลง แก่หรือเลิกล้างโอนกรรมสิทธิ์แต่อย่างใด

คำพิพากษาฎีกาที่ 1112/2507 เอกสารราชการจะต้องเป็นเอกสารที่เจ้าพนักงานได้ทำขึ้น หรือรับรองในหน้าที่ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1(8) บันทึกที่จำเลยเขียนขึ้นไว้ทั้งฉบับ และเขียนขึ้นไว้เป็นส่วนตัวโดยจำเลยมิได้มีหน้าที่ในราชการนั้น มิใช่เอกสารราชการ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1375/2522 ภาพถ่ายสำเนารายการประวัติอาชญากรที่เจ้าหน้าที่รับรอง แต่เจ้าหน้าที่ไม่ได้รับรองภาพถ่าย ภาพถ่ายนี้มิใช่เอกสารราชการเป็นแต่เอกสารตามมาตรา 1(7) จำเลยกรอกข้อความเพิ่มเติมลงไป แม้จะเป็นความจริง ก็เป็นปลอมเอกสารตามมาตรา 264 วรรคสอง

จากคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับดังกล่าวตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (8) เอกสารราชการ หมายความว่า เอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้น หรือรับรองในหน้าที่ และให้ความหมายรวมถึงสำเนาเอกสารนั้นที่เจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ด้วย แต่เอกสารฉบับนี้เป็นแต่เพียงภาพถ่ายของสำเนาเอกสารที่เจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่เท่านั้น เจ้าพนักงานไม่ได้รับรองภาพถ่ายเอกสาร ที่จำเลขถ่ายมาด้วย แต่ภาพถ่ายสำเนาราชการประวัติอาชญากรที่เจ้าหน้าที่รับรองภาพถ่าย ก็เป็นเอกสาร แม้ไม่ใช่เอกสารราชการก็ตาม

ข. เอกสารที่เอกชนทำขึ้นต่อทางราชการ ไม่ใช่เอกสารราชการ
กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 มีคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปที่ตัดสินว่า ไม่เป็นเอกสารราชการ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 352/2478 ใบมอบเงินทะเลให้จดทะเบียนที่ดิน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 258/2484 ใบสมัครเข้าสอบแข่งขันเข้ารับราชการ และสมุดประวัติที่ข้าราชการทำไม่ใช่เอกสารราชการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 724/2489 ข้อความที่กรอกใบแบบ 5 และแบบ ส. 2/44 ของกรมสรรพสามิตที่ให้ร้านจำหน่ายสุรารอก ไม่ใช่เอกสารที่ทางราชการทำ ไม่ใช่เอกสารราชการ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 668/2502 หนังสือมอบอำนาจให้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งแทนเจ้าของที่ดินนั้น เป็นเอกสารที่บุคคลธรรมดาทำขึ้น จึงไม่ใช่หนังสือราชการ และไม่ใช่หนังสือสำคัญ (เอกสารสิทธิ) เพราะมิใช่หนังสือสำคัญแก่การตั้งกรรมสิทธิ์หรือเป็นหลักฐานแห่งการเปลี่ยนแปลงแก่หรือเลิกสิ่งอันกรรมสิทธิ์แต่อย่างใด

ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499 มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินว่า ไม่เป็นเอกสารราชการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 112/2507 เอกสารราชการจะต้องเป็นเอกสารที่เจ้าพนักงานได้ทำขึ้น หรือรับรองในหน้าที่ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1 (8) บันทึกที่จำเลขเขียนขึ้นไว้ทั้งฉบับ และเขียนขึ้นไว้เป็นส่วนตัว โดยจำเลขมิได้มีหน้าที่ในราชการนั้น มิใช่เอกสารราชการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 561/2508 ปลงลายมือชื่อเป็น ช. ในทำยคำให้การพยานที่ศาล โดยปลอมตัวเป็น ช. มาเป็นพยาน เป็นปลอมเอกสารธรรมดา เอกสารราชการ คือคำให้การที่ศาลจัดเป็นเอกสารแท้จริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 890/2508 แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน ส.ค.1 แม้มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านรับรอง ก็เป็นเพียงพยานรับรองข้อเท็จจริงในเอกสารที่ผู้ครอบครองทำขึ้น ไม่ใช่รับรองความแท้จริงของเอกสาร ประกาศกระทรวงมหาดไทย ที่ให้กำนันผู้ใหญ่บ้านรับรอง ไม่ใช่กำหนดหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน การที่เจ้าหน้าที่ลงเลขรับ ลงชื่อ ประทับตรา ไม่ทำให้ ส.ค.1 เป็นเอกสารราชการ⁵²

กรณีคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน เป็นเอกสารที่ผู้ครอบครองที่ดินทำขึ้นต่อเจ้าพนักงาน เพื่อแสดงว่า มีที่ดินอยู่ในความครอบครองของตนก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ ไม่ใช่เอกสารที่เจ้าพนักงานทำขึ้น การที่เจ้าพนักงานลง เลขรับ ลงชื่อกำกับและประทับตรา เป็นการแสดงให้เห็นเพียงว่า เอกสารนี้ได้ผ่านเจ้าพนักงานแล้วเท่านั้น และไม่มีข้อความ หรือความหมายเป็นการรับรองหนังสือแจ้งการครอบครองที่ดินแต่อย่างใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1063/2511 เอกสารแบบขอเช่า และรับโอนการเช่าที่ดินของกรมรถไฟ เป็นเพียงเอกสารสิทธิ ไม่ใช่เอกสารราชการ เพราะไม่ใช่เอกสารที่เจ้าพนักงานได้ทำขึ้น หรือรับรองในหน้าที่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 62/2515 เจ้าพนักงานที่ดินบันทึกถ้อยคำของคู่สัญญาที่ตกลงการชำระราคาไม่ได้ไว้ในแบบ ท.ค.16 คู่สัญญาลงชื่อไว้ข้อความที่บันทึกนี้ไม่ใช่เอกสารราชการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 934/2519 บันทึกคำให้การของผู้ขอหนังสือเดินทาง ซึ่งตำรวจท่าโดยมิได้สอบปากคำของผู้ขอ และลงลายมือชื่อของผู้ขอเอาเองไม่ใช่เอกสารราชการ

⁵² แต่โดยเฉพาะข้อความที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเขียนเป็นคำรับรองและที่เจ้าพนักงานลงรับยอมเป็นเอกสารที่เจ้าพนักงานทำขึ้น ข้อความตอนนี้เป็นเอกสารราชการ กรณีที่มีการแก้ไขข้อความเกี่ยวกับเนื้อที่ ชื่อ และอายุของผู้แจ้ง ส.ค.1 อันเป็นข้อความของเจ้าพนักงาน จึงไม่ใช่ปลอมเอกสารราชการ

กรณีคำพิพากษาศาลฎีกาตัวอย่างที่ยกมาแสดงนี้ ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 และประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 ที่ตัดสินว่า ไม่เป็นเอกสารราชการ เพราะการจะเป็นเอกสารราชการเกิดขึ้นได้ จะต้องเป็นเจ้าของงานเท่านั้น และการที่เจ้าพนักงานทำขึ้น จะต้องเป็นการกระทำในหน้าที่ด้วย ดังนั้นข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว เช่น ใบมอบฉันทะให้จดทะเบียนที่ดิน (ฎ. 352/2474), ใบสมัครเข้าสอบแข่งขันเข้ารับราชการ (ฎ. 258/2484), ใบแจ้งการครอบครองที่ดิน ส.ค.1 (ฎ. 890/2508), เอกสารแบบขอเช่า และรับโอนการเช่าที่ดิน (ฎ. 1063/2511), บันทึกค่าให้การของผู้ขอหนังสือเดินทาง (ฎ. 934/2519) เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเป็นเอกสารที่ทำขึ้น แม้ว่าจะยื่นต่อทางราชการก็ตาม เป็นเพียงเอกสารตามมาตรา 1 (7) หรือเอกสารสิทธิตามมาตรา 1 (8) มิใช่เอกสารราชการตามมาตรา 1 (8) หรือแม้กระทั่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้น หรือรับรองในหน้าที่โดยที่มิได้มีหน้าที่ในราชการ ก็มิใช่เอกสารราชการเช่นเดียวกัน

3.6.2 เอกสารสิทธิ มีนิยามในมาตรา 1(9) "เอกสารสิทธิ" หมายความว่า เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ" มีข้อความทำนองเดียวกับมาตรา 6 (20) แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ซึ่งบัญญัติว่า "หนังสือสำคัญ" หมายความว่าหนังสือซึ่งเป็นสำคัญ ได้แก่ การตั้งกรรมสิทธิ์ หรือหนี้สิน และบรรดาหนังสือที่เป็นหลักฐานแก่การเปลี่ยน แก่ หรือเลิก ล้าง โอนกรรมสิทธิ์ หรือหนี้สินทุกอย่าง" ซึ่งจะเห็นได้ว่า คำว่า "เอกสารสิทธิ" คำนียามของประมวลกฎหมายอาญานั้น มีความหมายกว้างกว่าคำว่า "หนังสือสำคัญ" ตามกฎหมายลักษณะอาญาเพราะความหมายของคำว่า "หนังสือสำคัญ" นั้นมุ่งหมายเฉพาะกรรมสิทธิ์ และหนี้สินเท่านั้น ไม่คลุมไปถึงสิทธิครอบครอง

คำว่า "หนังสือสำคัญ" แห่งกฎหมายลักษณะอาญาเดิม ซึ่งบัญญัติถึงกรรมสิทธิ์ และหนี้สิน จึงอาจเป็นเหตุให้ศาลตีความแคบกว่าที่ควรจะเป็นประมวลกฎหมาย พ.ศ.2499 ใช้คำว่า "สิทธิ" จึงมีความหมายกว้างขึ้นกว่าเดิม เพราะสิทธิย่อมไม่จำกัดเพียงกรรมสิทธิ์ แต่รวมถึงทรัพย์สิน และบุคคลสิทธิ แม้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499 จะไม่บัญญัติถึงหนี้สิน แต่บุคคลสิทธิก็ย่อมมีหนี้ควบคู่อยู่ด้วย เมื่อมีเจ้าหนี้ก็ต้องมีลูกหนี้ คำว่า "สิทธิ" จึงมีหนี้ภายใต้สิทธินั้นอยู่ในตัว ซึ่งมี

ความหมายกว้างกว่าคำว่าหนังสือในกฎหมายลักษณะอาญาเดิม ไม่จำกัดเฉพาะหนังสือเท่านั้น⁵³

เอกสารสิทธิ มีลักษณะ 3 ประการ

1. เอกสารตาม มาตรา 1(7)
2. ที่เป็นหลักฐาน
3. แห่งการก่อสิทธิ เปลี่ยนแปลงสิทธิ โอนสิทธิ สงวนสิทธิ หรือ ระงับสิทธิ
ข้อสังเกต

ก. เอกสารที่เป็นหลักฐาน ไม่ใช่หมายถึง "พยาน" หรือ "พยานหลักฐาน" เช่น เขียนบันทึกการเดินทาง อาจใช้เป็นพยาน หรือพยานหลักฐานในทางคดี หรือทางอื่นก็ได้ แต่ไม่ใช่หลักฐานในทางคดี หรือทางอื่นก็ได้ แต่ไม่ใช่หลักฐานของเอกสารสิทธิ⁵⁴

คำว่า "หลักฐาน" ไม่จำเป็นต้องเป็นหลักฐานที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีแม้ไม่ใช่นิติกรรมที่ต้องทำเป็นหนังสือ เช่น เอกสารสัญญากู้เงินไม่เกิน 50 บาท ก็เป็นเอกสารสิทธิได้ เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งสิทธิต้องเป็นเอกสารแสดงให้เห็นสิทธินั้นโดยตรง ในตัวเอกสารนั่นเอง ซึ่งอาจเป็นเอกสารที่ก่อตั้งสิทธิขึ้นในตัวเอง เช่น โฉนดที่ผู้ถือกรรมสิทธิในที่ดิน หรือเอกสารสัญญาที่กฎหมายบังคับให้ทำตามแบบ จึงจะสมบูรณ์ก่อให้เกิดบุคคลสิทธิระหว่างเจ้าหนี้ ลูกหนี้ เช่น สัญญาเช่าซื้อ ตัวเงิน เป็นต้น หรืออาจเป็นแต่หลักฐานแสดงถึงสิทธินั้นโดยข้อความในตัวเอกสารนั่นเอง เช่น สัญญาซึ่งไม่ต้องทำตามแบบเมื่อตกลงกันเกิดสิทธิและหนี้ขึ้นเช่นหลักฐานแห่งสัญญาจะซื้อจะขาย หรือเช่าอสังหาริมทรัพย์ไม่เกิน 3 ปี รวมทั้งเอกสารที่มีได้ทำขึ้นในรูปของสัญญา แต่ถ้าคู่กรณีได้ทำขึ้นเป็นหลักฐานแห่งสิทธิขึ้น ๆ ด้วย เช่น หลักฐานแห่งการกู้ยืมเงิน หรือรับสภาพหนี้ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม หลักฐานบางอย่าง ก็ไม่ใช่เอกสารสิทธิดังนี้คือ

1. เอกสารที่ใช้เป็นหลักฐานในฐานะพยานเอกสารแสดงข้อเท็จจริงว่าได้ทำสัญญากัน เช่น เอกสารที่เขียนว่าวันนั้นวันนี้ จะไปทำสัญญากันจริง ก็ไม่ใช่เอกสารสิทธิ

⁵³ จิตติ ดิงศภัทธี, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ตอนที่ 1, หน้า 1698.

⁵⁴ พัทธน์ จักรางกูร, กฎหมายอาญาภาค 1, หน้า 20.

2. เอกสารบางอย่างอาจเป็นหลักฐานแห่งพฤติการณ์บางประการและพฤติการณ์นั้น ก็อาศัยเป็นที่ตั้งแห่งสิทธิต่อไปอีกอันหนึ่ง แม้สิทธินั้นจะอาศัยเอกสารเป็นหลักฐาน ก็อาศัยเป็นเพียงหลักฐานพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งพฤติการณ์ที่ปรากฏในเอกสารนั้นต่างหากที่ก่อตั้งสิทธิ⁵⁵ เช่น ใบทะเบียนสมรสแสดงฐานะบุคคลว่า เป็นสามี ภริยากัน ความเป็นสามีภริยาที่ก่อตั้งขึ้น โดยทะเบียนสมรสนั้น จึงไม่ใช่เอกสารสิทธิ⁵⁶ เช่นเดียวกับทะเบียนบุตร การรับบุตรบุญธรรม ซึ่งเป็นฐานะบุคคล บัตรประจำตัว หนังสือเดินทาง ใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว เหล่านี้แม้ผู้ถือจะอาศัยเป็นหลักฐาน เพื่อเดินทางเข้าออกหรืออยู่ในราชอาณาจักร หรือได้รับเอกสิทธิ์ เช่น ลดราคาค่าบริการต่าง ๆ ได้ก็เป็นแต่เอกสารแสดงฐานะบุคคล หรือแสดงข้อเท็จจริงบางอย่าง มิใช่ก่อให้เกิดสิทธิใด ๆ ขึ้นในตัวเอกสารนั้นเอง ไม่เป็นเอกสารสิทธิ

คำพิพากษาของศาล เป็นแต่เอกสารแสดงสิทธิที่มีอยู่แล้วมิใช่ก่อตั้งสิทธิใด ๆ ขึ้นใหม่ แม้คำพิพากษาให้ใช้หนี้ ซึ่งถือว่ามีหนี้ตามคำพิพากษาก็น่าจะไม่ใช่เอกสารสิทธิเพราะเป็นแต่คำพิพากษาที่แสดงว่าเป็นหนี้อยู่จริง จึงให้บังคับการชำระหนี้เท่านั้น หากใช้ก่อตั้งสิทธิอันใด ขึ้นใหม่ไม่ หมายถึงแจ้งโทษที่ออกมาตามคำพิพากษา ไม่ใช่เอกสารสิทธิ⁵⁷ เพราะไม่ใช่เอกสารที่ก่อตั้งสิทธิ เป็นแต่คำสั่งให้ปฏิบัติตามคำพิพากษา

คำฟ้องคดีแพ่งอาจจะเป็นเอกสารสิทธิ เพราะเป็นเอกสารซึ่งเป็นหลักฐานแห่งการส่งวนสิทธิ แต่คำร้องทุกข์ของผู้เสียหายต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123 เป็นแต่คำบอกกล่าวแก่พนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีไม่เป็นหลักฐานแห่งการก่อตั้งสิทธิ ไม่ใช่เอกสารสิทธิ⁵⁸

ข. เปรียบเทียบ ป.พ.พ. บทนิยามนี้ใช้ถ้อยคำส่วนหนึ่งของ "นิติกรรม ตาม ป.พ.พ. มาตรา 112 แต่ไม่ได้หมายความว่าเอกสารสิทธิเป็น "นิติกรรม" ตาม ป.พ.พ. เว้นแต่ทำครบถ้วนตามลักษณะของนิติกรรม กล่าวอีกนัยหนึ่ง "นิติกรรม" เป็นเอกสารสิทธิอยู่ในตัว แต่

⁵⁵ จิตติ ตึงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ตอนที่ 1 หน้า 1406.

⁵⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 1112/2497 หน้า 1002.

⁵⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 266/2474 หน้า 261. ไม่ถือตามฎีกาที่ 7/2460 หน้า 339.

⁵⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 928/2506 หน้า 1426.

เอกสารสิทธิไม่ใช่เป็น "นิติกรรม" เสมอไป และ "เอกสาร" อาจเป็นวัตถุอื่นใด นอกจาก
กระดาษตามมาตรา 1 (7)^{5๐}

สำหรับเอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการเคลื่อนไหวแห่งสิทธินี้ อาจเป็นกรณีใดกรณีหนึ่ง
หรือหลายกรณีดังต่อไปนี้คือ

1. เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อให้เกิดสิทธิ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 863/2518
หนังสือที่โจทก์รับรองว่าทรัพย์ตามบัญชี เป็นของผู้ขอประกันหากผู้ขอประกันผิดสัญญาประกันและศาล
บังคับเอาแก่นาสประกันไม่ได้หรือไม่ครบ โจทก์ขอรับผิดใช้ให้ ดังนี้เป็นหลักฐานแห่งการก่อตั้ง
สิทธิ เพราะศาลมีสิทธิที่จะบังคับให้โจทก์รับผิดใช้เงินได้เท่ากับเป็นสัญญาค้ำประกันนาสประกันอีก
ชั้นหนึ่ง
2. เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการเปลี่ยนแปลงสิทธิ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 709/
2516 เอกสารมีข้อความว่าจำเลยที่ 1 ชื่อที่ดิน โดยลงชื่อโจทก์เป็นผู้ซื้อแทน จำเลยที่ 1 ต้อง
การที่ดินเมื่อใดโจทก์จะโอนโฉนดคืนให้ เป็นหลักฐานแห่งการเปลี่ยนแปลงสิทธิของโจทก์ในที่ดินจึง
เป็นเอกสารสิทธิ
3. เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการโอนสิทธิ เช่น การทำหนังสือกู้ยืมอาจจะบุไว้ใน
สัญญาว่าจะโอนสิทธิ เรือกรร่อนนั้นให้บุคคลใด เป็นเหตุให้ผู้รับโอนที่ระบุไว้มีสิทธิ เรือกรร่อน
4. เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการสงวนสิทธิ เช่นการทำสัญญากู้ยืมเงิน โดยนำทรัพย์-
สินมาจำนองเป็นประกัน เป็นต้น
5. เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการระงับสิทธิ เช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 2266-2278/2519
ใบเสร็จเงินค่าภาษีรถยนต์ที่ทางราชการออกให้ ช่อมเป็นหลักฐานแสดงว่าทางราชการได้รับชำระ
ค่าภาษีรถยนต์แล้วมีผลทำให้การเก็บภาษีรถยนต์ของรัฐ เป็นอันเสร็จสิ้นไป จึงเป็นเอกสารสิทธิ
อันเป็นเอกสารราชการ

ปัญหาที่น่าพิจารณาคือเอกสารการกู้ยืมเงินตามปกติเป็นเอกสารสิทธิ แต่เอกสารกู้เงิน
ที่ทำไว้แทนเงินขณะพินิน ไม่มีหนังสือไม่ใช่เอกสารสิทธิ^{๕๑} เพราะตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ มาตรา 855 ได้บัญญัติว่าตัวเงินหรือเอกสารอย่างอื่นทุกฉบับ ซึ่งออกเพื่อแทนเงินใด ๆ

^{5๐} พินิตน์ จักรางกูร, กฎหมายอาญาภาค 1, หน้า 24.

^{๕๑} คำพิพากษาฎีกาที่ 1666/2494.

อันได้แต่ชนะพินันชั้นต่อก็คือ ออกให้เพื่อใช้เงินที่สมมาให้ในการพนันหรือชั้นต่อเช่นว่านั่นก็ทำงานว่า
ไม่สมบูรณ์

ในเรื่องนี้ยังมีความเห็นที่แตกต่างกันออกไป ท่านอาจารย์จิตติ ให้ความเห็นไว้ว่า เอกสารที่เป็นโฆชะหรือมีผลไม่สมบูรณ์ ถ้าโดยสภาพเป็นเอกสารที่ก่อตั้งสิทธิ ก็น่าจะเป็น เอกสารสิทธิ ส่วนจะเป็นโฆชะหรือไม่สมบูรณ์อย่างไรนั้นเป็นผลตามกฎหมายแห่ง ปัญหาในทาง อาญามีเพียงว่าจะควรมีความผิดตามความสำคัญ โดยสภาพของเอกสารเพียงใด⁶¹

ในความเห็นส่วนตัวของท่านอาจารย์วระพงษ์ บุญโญภาส "การที่เอกสารใดจะเป็น เอกสารสิทธิหรือไม่เพียงใดนั้น นอกจากจะต้องพิจารณาถึงตัวเอกสารนั้นว่า โดยสภาพของมันก่อให้เกิดสิทธิอะไรเพียงใดแล้วยังจะต้องพิจารณาถึงความสมบูรณ์ความถูกต้องของเอกสารนั้น อีกด้วยว่ามีบทบัญญัติของ กฎหมายเป็นข้อยกเว้นไว้อย่างไรหรือไม่ แต่ถ้าเป็นความไม่สมบูรณ์ เพราะสภาพของเอกสารนั่นเอง กฎหมายจึงไม่บังคับให้ถือว่าเป็นโฆชะแล้วจะพิจารณาแต่เพียง สภาพของเอกสารนั้นมีสภาพเป็นเอกสารสิทธิเพียงใดหรือไม่ก็จะเพียงพอ แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ กฎหมายบัญญัติเป็นข้อยกเว้นต่างหากโดยชัดแจ้งแล้ว ถึงแม้เอกสารนั้นจะมีความสมบูรณ์ในตัว ของมันเอง แต่มีเหตุที่กฎหมายไม่บังคับให้ เอกสารนั้นก็ก่อให้เกิดสิทธิอะไรขึ้นมาก็ไม่น่าจะ ถือว่าเอกสารนั้นเป็น เอกสารสิทธิ ตัวอย่างเช่น ในเรื่องของการกู้ยืมเพื่อใช้ในการพนันโดย สภาพของการกู้ยืมนั้นย่อมสมบูรณ์ทุกอย่าง และถือเป็นเอกสารสิทธิ แต่เมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมาย เขียนไว้โดยชัดแจ้งว่าไม่มีหนี้ เมื่อไม่มีหนี้แล้ว เอกสารนั้นจะเป็นเอกสารสิทธิได้อย่างไร⁶²

ปัญหาที่น่าสนใจของเอกสารบางชนิดว่าเป็นเอกสารสิทธิหรือไม่

1. ใบเสร็จรับเงินเป็นเอกสารสิทธิหรือไม่

การออกใบเสร็จรับเงินก็เพื่อแสดงว่า สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ตามมูลหนี้นั้นได้ ระบุรับไป คือได้มีการชำระหนี้แล้ว เมื่อใบเสร็จรับเงินเป็นการระบุสิทธิจึงถือได้ว่าใบเสร็จรับเงินเป็นเอกสารสิทธิ ระบุสิทธิที่จะเรียกเก็บเงิน เช่น ใบเสร็จรับเงินชำระหนี้⁶³ ก็เพื่อจะ

⁶¹จิตติ ดิงศภัทธี, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ตอนที่ 1 หน้า 12698.

⁶²วระพงษ์ บุญโญภาส, "เอกสารสิทธิ", วารสารกฎหมาย 9 (ตุลาคม 2529): 42.

⁶³คำพิพากษาฎีกาที่ 1003/2473.

แสดงให้เห็นว่าหนี้สินได้มีการชำระโดยใบเสร็จโดยตัวของมันเอง ก่อให้เกิดการระงับสิทธิเรียกร้องตามมูลหนี้สินใบเสร็จรับเงินภาษีอากรก็ทำให้สิทธิเรียกร้องของกรมสรรพากรในการเก็บภาษีนั้นระงับลงจึงถือเป็นเอกสารสิทธิ^{๕๔} ใบเสร็จรับเงินของการไฟฟ้า แม้จะยังมีได้ลงชื่อพนักงานเก็บเงินว่าได้รับเงินถูกต้องแล้วก็ตามถือว่าเป็นเอกสารสิทธิ เพราะตัวใบเสร็จรับเงินก็แสดงให้เห็นถึงว่ามีหนี้จะต้องชำระ ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีลายมือชื่อของพนักงานเก็บเงินจึงเกิดหนี้ขึ้นมา^{๕๕}

แต่ใบรับเงินที่ทางวัดทางมูลนิธิเพื่อการกุศลต่างๆ ออกให้แก่ผู้ที่บริจาคเงินให้กับทางวัด หรือทางมูลนิธินั้นเพื่อแสดงว่าได้รับเงินไว้ถูกต้องแล้วไม่ถือว่าเป็นเอกสารสิทธิ เพราะการที่บริจาคเงินนั้นไม่ได้ทำให้หนี้ที่มีอยู่ระงับไปคือ ที่จริงแล้วไม่มีมูลหนี้อะไรเลยใบรับเงินจึงไม่ได้ระงับสิทธิอะไรหรือก่อสิทธิ หรือหนี้อะไรขึ้นมา เพราะก่อนจะบริจาคเงินนั้นก็ไม่มีหนี้อะไรอยู่แล้ว มีศาลฎีกาเคยวินิจฉัยเรื่องทำนองเดียวกันนี้ว่า การออกใบรับเงินที่ทางราชการออกให้ในการเรียกร้อยหรืออาวฐ ไม่ใช่เอกสารสิทธิ เพราะการเรียกร้อยไม่มีหนี้ไม่ก่อหรือระงับสิทธิใด ๆ เลย^{๕๖}

สรุปแล้ว ใบเสร็จรับเงินที่ทำให้หนี้ที่มีอยู่ระงับไป คือ ทำให้สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ตามมูลหนี้สินระงับไป ใบเสร็จรับเงินเช่นนั้นก็เป็นเอกสารสิทธิ^{๕๗}

2. ใบมอบฉันทะเป็นเอกสารสิทธิหรือไม่เพียงใด

ในเรื่องใบมอบฉันทะนี้ แต่เดิมศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่าเป็นเอกสารสิทธิ เช่น ใบมอบฉันทะให้จดทะเบียนเกี่ยวกับที่ดิน ใบมอบฉันทะให้รับเงินเดือน หนังสือให้บุคคลอื่นไปสมเงิน ใบแต่งตั้งนายในคดีอาญาก็เคยถือเป็นเอกสารสิทธิ แต่ต่อมาแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาได้เปลี่ยนไป คือ เริ่มจากคดีเรื่องใบมอบฉันทะให้รับของกลางคืนจากอ่าวเภอ ไม่เป็นเอกสารสิทธิ^{๕๘} โดย

^{๕๔} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 529/2471.

^{๕๕} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1614/2517, 226-2278/2519.

^{๕๖} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1046/2484.

^{๕๗} วีระพงษ์ บุญโญภาส, "เอกสารสิทธิ". วารสารกฎหมาย, หน้า 47.

^{๕๘} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 581/2485, 1/2486, 668/2502.

ไม่ปรากฏชัดว่าด้วยเหตุผลอะไร และต่อ ๆ ก็เคยวินิจฉัยในทำนองนี้ว่าไม่เป็นเอกสารสิทธิตลอดถึงใบมอบฉันทะให้ชาย ชายฝาก หรือจำนองที่ดินด้วย^{๕๐}

ข้อนี้ น่าสังเกตคือ คำพิพากษาศาลฎีกาเหล่านี้วินิจฉัยในขณะที่ยังใช้กฎหมายลักษณะอาญาเดิม มาตรา 6 (2) ซึ่งบัญญัติแต่ในเรื่องของกรรมสิทธิและหนี้สินอันเป็นหนี้เงิน แต่ตามประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้กันในปัจจุบันได้ใช้คำว่า "สิทธิ" ซึ่งเป็นคำที่ทำให้ความหมายกว้างกว่าเดิม ไม่จำกัดเฉพาะอย่างแต่เดิม จึงอาจมีส่วนทำให้การวินิจฉัยของศาลฎีกาเปลี่ยนแปลงไป เพราะการตีความอาจจะเปลี่ยนไป

แต่เมื่อพิจารณาคำพิพากษาศาลฎีกาที่เคยตัดสินว่าไม่เป็นเอกสารสิทธินั้นให้คิดแล้ว ก็จะได้เห็นว่า การวินิจฉัยของศาลฎีกาดังกล่าวไม่ได้ให้เหตุผลชัดแจ้งไว้ว่า เพราะเหตุผลอะไร จึงไม่เป็นเอกสารสิทธิ เพราะการมอบฉันทะก็เป็นกรมอบสิทธิที่จะทำการแทนได้ให้แก่ผู้อื่น ดังนั้นจึงเป็นเอกสารที่ก่อให้เกิดสิทธิขึ้นมาเมื่อเป็นเช่นนั้น จึงน่าจะเป็นเอกสารสิทธิ คำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับเรื่องนี้ นับตั้งแต่ใช้ประมวลกฎหมายอาญา คือนับตั้งแต่เป็นพุทธศักราช 2500 ก็ยังไม่มีคำพิพากษาศาลฎีกาใดที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้วินิจฉัยให้เห็นชัดถึงแนววินิจฉัยของศาลฎีกาว่า เมื่อเปลี่ยนมาใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าเดิมคือคำว่าสิทธิแล้ว แนววินิจฉัยของศาลฎีกาจะเปลี่ยนไปเพียงใดหรือไม่

ใบแต่งตั้งนายความในคดีแพ่ง ซึ่งไม่มีข้อความนอกเหนือไปจากแบบพิมพ์ที่ใช้กันอยู่แล้ว ไม่ใช่เอกสารสิทธิ^{๗๐} เป็นเรื่องแต่งตั้งให้มีอำนาจว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนคู่ความ มิใช่หลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลงโอน สงวน หรือระงับสิทธิ

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าใบแต่งตั้งนายความในคดีแพ่ง ไม่ใช่เอกสารสิทธิ ถ้าไม่ได้มีการเขียนไว้โดยชัดแจ้งต่างหากนอกเหนือไปจากแบบพิมพ์ถือว่ามี การเขียนเพิ่มเติมข้อความอะไรลงไป ซึ่งจะทำให้เห็นถึงสิทธิที่กระทำการได้โดยชัดเจน ใบแต่งตั้งนายความ เช่นว่านั้น ก็นับว่าเป็นเอกสารสิทธิได้ จะพิจารณาว่าเป็นเพียงแต่เรื่องการแต่งตั้งให้มีอำนาจว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนคู่ความเท่านั้นคงไม่ใช่แน่ เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยว่า

^{๕๐} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1007/2509.

^{๗๐} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1107/2509.

เป็นเรื่องแต่งตั้งให้มีสิทธิกระทำการแทนใด คือในเรื่องใบแต่งตั้งทนายความในคดีอาญา ซึ่งวินิจฉัยว่าเป็นเอกสารสิทธิ⁷¹

ถ้าพิจารณาให้ดีแล้ว ตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวนี้อาจเป็นเรื่องแต่งตั้งทนายความในคดีอาญา แต่ทำไมถึงวินิจฉัยว่าเป็นเอกสารสิทธิ และพิจารณาในทำนองกลับกันทำไมถึงวินิจฉัยว่าเป็นเอกสารสิทธิ และพิจารณาในทำนองเดียวกันทำไมใบแต่งตั้งทนายความในคดีแพ่ง ถึงแม้จะเป็นการแต่งตั้งตามแบบพิมพ์ทั่ว ๆ ไป แต่ก็เป็นการให้สิทธิที่จะกระทำการแทนได้ แต่ทำไมจึงวินิจฉัยว่าไม่เป็นเอกสารสิทธิจึงจะเห็นได้ว่าแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องนี้ยังไม่มีกรณีวินิจฉัยที่แน่ชัดลงไปว่ามีหลักเกณฑ์การวินิจฉัยอย่างไร เป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะติดตามคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องนี้ต่อไป⁷²

3.6.3 เอกสารพิเศษ ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 266 มาตราที่ข้อความทำนองเดียวกับมาตรา 225 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ซึ่งบัญญัติว่า "ปลอมหนังสือสำคัญ โดยตั้งใจจะให้ เป็นหนังสือสำคัญในราชการหรือเป็นใบสำคัญสัญญาอันบริษัทออกให้ไว้เป็นคู่มือแห่งการที่มีหุ้นส่วนเป็นเจ้าของ หรือมีกรรมสิทธิ์ที่จะได้ดอกเบี้ยหรือได้ส่วนแบ่งในบริษัท หรือเป็นธนบัตรของธนาคาร ฯลฯ" ดังต่อไปนี้

3.6.3.1 เอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ คือเป็นเอกสารราชการตามมาตรา 1 (8) และเอกสารสิทธิตามมาตรา 1 (9) เข้าด้วยกันต้องเป็นทั้งสองอย่างในฉบับเดียวกัน

ตัวอย่างที่ศาลฎีกาวินิจฉัย เป็นเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ

1. โฉนดและสัญญาที่จดทะเบียน⁷³
2. อาชญาบัตรฆ่าสัตว์⁷⁴
3. อาชญาบัตรอากรค่าน้ำ⁷⁵

⁷¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 761/2463.

⁷² วีระพงษ์ บุญโญภาส, "เอกสารสิทธิ", วารสารกฎหมาย, หน้า 49.

⁷³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1140/2462, หน้า 686, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 444/2463.

⁷⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 210/2461 หน้า 311.

⁷⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 263/2470 หน้า 219.

4. ตั๋วพิมพ์รูปพรรณสัตัวพาหนะ⁷⁶
5. ใบบอกธนาณัติ ซึ่งนายไปรษณีย์ทำให้เป็นหลักฐานแห่งหนึ่งที่จะก่อสิทธิ
รับเงินธนาณัติ⁷⁷
6. ใบรับเงินที่ทางราชการออกให้ในการชำระหนี้ เช่น ค่าระวางรถไฟ⁷⁸
7. ค่าภาษีอากร⁷⁹
8. ใบรับเงินชำระค่าภาษีเทศบาล⁸⁰
9. ใบรับเงินที่ทางราชการออกให้⁸¹
10. เอกสารที่นายตำรวจรับรองว่าตรวจแล้ว เพื่อเบิกหักหลังส่งเงินขึ้น
ทดลองราชการ⁸²
11. ใบเสร็จรับเงินซึ่งทางราชการออกให้แก่ผู้มีหน้าที่ต้องชำระค่าภาษี
รถยนต์เป็นหลักฐาน แสดงว่าทางราชการได้รับเงินชำระค่าภาษีรถยนต์ไว้แล้วและมีผลทำให้การ

⁷⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 409/2470 หน้า 415, คำพิพากษาฎีกาที่ 180/2474 หน้า 85, คำพิพากษาฎีกาที่ 238/2476 หน้า 256, คำพิพากษาฎีกาที่ 768/2477 หน้า 1233 คำพิพากษาฎีกาที่ 1166/2477 หน้า 1932, คำพิพากษาฎีกาที่ 315/2480 หน้า 341 ไม่ถือตามคำพิพากษาฎีกา 506/2466 หน้า 415.

⁷⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 640.

⁷⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 1003/2473 หน้า 703.

⁷⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 949/2475 หน้า 611, คำพิพากษาฎีกาที่ 742/2461 หน้า 850, คำพิพากษาฎีกาที่ 40/2463 หน้า 10, คำพิพากษาฎีกาที่ 633/2464 หน้า 476, คำพิพากษาฎีกาที่ 431/2472 หน้า 515, คำพิพากษาฎีกาที่ 224/2473 หน้า 131, คำพิพากษาฎีกาที่ 917-919/2477 หน้า 1503.

⁸⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 889/2492 หน้า 632.

⁸¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 496/2475 หน้า 432, คำพิพากษาฎีกาที่ 607/2475 หน้า 554.

⁸² คำพิพากษาฎีกาที่ 731/2509 หน้า 2293.

เก็บภาษีรถยนต์ของรัฐเป็นอันเสร็จสิ้นไป เป็นเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ^{๘๓}

12. หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3) เป็นเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ^{๘๔}

เอกสารที่เป็นแต่เอกสารสิทธิ หรือเอกสารราชการอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ใช่เป็นทั้งสองอย่าง

1. ใบทะเบียนปืน ไม่ใช่เอกสารสิทธิ^{๘๕} เพราะว่าทะเบียนปืนเป็นเอกสารที่ออกเพื่อควบคุมการมีวัตถุประสงค์บางอย่าง หรือเพื่อเก็บภาษีอากร ไม่ใช่เป็นเอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อตั้งสิทธิ จึงไม่ใช่เอกสารสิทธิ

2. ใบทะเบียนจักรยานสามล้อ ไม่ใช่เอกสารสิทธิ^{๘๖}

3. ใบรับชดเชย หรือใบมอบฉันทะรับชดเชยเอกชนทำไม่เป็นเอกสารราชการ^{๘๗}

4. สัญญาให้ค่านำจัดการพินัย เป็นเอกสารสิทธิ แต่ไม่เป็นเอกสารราชการ^{๘๘}

5. บิลปลอมของเอกชนขอเก็บเงินจากราชการ ไม่เป็นเอกสารราชการ^{๘๙}

6. ใบแดงแจ้งโทษ ไม่ใช่เอกสารสิทธิ^{๙๐}

^{๘๓} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 226-278/2519.

^{๘๔} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1385/2522.

^{๘๕} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 356/2465 หน้า 282.

^{๘๖} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1617/2499 หน้า 1322.

^{๘๗} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 529/2471 หน้า 560, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 536/2473 หน้า 315.

^{๘๘} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 834/2471 หน้า 947.

^{๘๙} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 874/2473 หน้า 587.

^{๙๐} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 266/2474 หน้า 261 ไม่ถือตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 627/2460

7. ใบอนุญาตต่าง ๆ ไม่เป็นเอกสารสิทธิ เช่น ใบคุ้มครองยาง^{๑๑} ใบอนุญาต
ร้อนแร่^{๑๒} ใบอนุญาตเล่นไฟ^{๑๓} ใบอนุญาตขับขีรถยนต์สาธารณะ^{๑๔}

8. ใบทะเบียนสมรส ไม่เป็นเอกสารสิทธิ^{๑๕}

9. สลากกินแบ่งของรัฐบาล ไม่ใช่ราชการของส่วนราชการใดที่แบ่งโดย
พระราชกฤษฎีกาตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2485 ไม่เป็นเอกสาร
ราชการ^{๑๖}

10. ใบเสร็จรับเงินค่ารับหนังสือข่าวทหารอากาศ ซึ่งกองทัพอากาศเป็น
เจ้าของ รองเสนาธิการ เป็นบรรณาธิการ แต่ไม่ปรากฏว่าเป็นราชการของกองทัพอากาศไม่
เป็นเอกสารราชการ^{๑๗}

11. แบบ ส.ค. 1 มีผู้ครอบครองทำยื่นต่อเจ้าพนักงานมิได้ทำหรือรับรอง
ไม่ใช่เอกสารราชการ^{๑๘}

12. ใบเสร็จรับเงินของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เป็นเอกสารสิทธิแต่ไม่ใช่
เอกสารราชการ^{๑๙}

3.6.3.2 พิษกรรม หมายความถึงเอกสารซึ่งบุคคลแสดงเจตนากำหนดการ
เพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่าง ๆ อันจะให้เกิดผลบังคับได้ตาม ป.พ.พ.
มาตรา 1646

^{๑๑} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 771/2482 หน้า 1123.

^{๑๒} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1078/2482 หน้า 1633.

^{๑๓} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1128-1129/2487 หน้า 761, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 125/2490
หน้า 154.

^{๑๔} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 40/2507 หน้า 48.

^{๑๕} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1112/2497 หน้า 1102.

^{๑๖} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 531/2498 หน้า 380, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 557/2509 หน้า 2181.

^{๑๗} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 588/2499 หน้า 430.

^{๑๘} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 285/2507 หน้า 533.

^{๑๙} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1614/2517 หน้า 1193.

ปัญหาในข้อนี้คือ เอกสารที่ขาดตกบกพร่องจะเป็นพินัยกรรมหรือไม่
 ความเห็นแรก เป็นความเห็นอย่างกว้างเอกสารที่เป็นโฆชะย่อมไม่เป็น
 เอกสารปลอม¹⁰⁰ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1666/2494 เอกสารที่สร้างขึ้นในหนึ่งการพินัย
 ความเห็นที่สอง เป็นความเห็นอย่างแคบ คือ เอกสารที่ไม่สมบูรณ์ในตัว
 มันเอง คือ เห็นได้จากตัวเอกสารนั่นเอง¹⁰¹ จึงจะไม่เป็นเอกสารปลอม เช่น เอกสารที่ทำผิด
 แบบหรือข้อความในเอกสารนั้นเองเป็นโฆชะ และไม่เป็นหลักฐานอย่างอื่นแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นความ
 เห็นที่มีเหตุผลน่าฟังมากกว่า ฉะนั้นถ้าปลอมพินัยกรรม แต่พินัยกรรมนั้นผิดแบบอยู่ในตัว เช่น
 ไม่มีพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมือครบถ้วนตามกฎหมาย ย่อมไม่เป็นเอกสารสิทธิ แต่อาจเป็นปลอม
 เอกสารธรรมดาได้

3.6.3.3 ใบหุ้น ใบหุ้นกู้ หรือใบสำคัญใบหุ้น หรือใบหุ้นกู้ หมายความว่า
 เอกสารตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1127, 1128, 1234, 1235

3.6.3.4 ตัวเงินหมายความว่า เอกสารตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 มาตรา 898 คือตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค

ป.พ.พ. มาตรา 908 อันว่าตัวแลกเงินนั้นคือ "หนังสือตราสารซึ่งบุคคล
 คนหนึ่งเรียกว่า ผู้สั่งจ่ายสั่งบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จ่ายให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่บุคคลคนหนึ่ง
 หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลคนหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้รับเงิน"

ป.พ.พ. มาตรา 982 อันว่าตัวแลกเงินนั้น คือ "หนังสือตราสารซึ่งบุคคล
 คนหนึ่ง เรียกว่า ผู้ออกตัวให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งหรือให้ใช้ให้
 ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับเงิน"

ป.พ.พ. มาตรา 987 อันว่าเช็คนั้น คือ "หนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง
 เรียกว่า ผู้สั่งจ่ายสั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่ง เมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งหรือให้ใช้
 ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง อันเรียกว่า ผู้รับเงิน"

¹⁰⁰ Perkins. Criminal Law, 1957 p.294.

¹⁰¹ Clark and Marshall, A Treatise on the Law of Crime ed. 5,

ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค ซึ่งมีรูปตามมาตรา 909, 910, 983, 984, 988, 989 อันมีความสมบูรณ์ในตัวมันเอง ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1067, 2507 ปลอมตัวแลกเงินธนาคารออมสินผิดตาม
มาตรา 266 (4)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1504/2515 ป.พ.พ. มาตรา 910 วรรคสุดท้ายให้อำนาจแก่ผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมาย ที่จะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงในตัวแลกเงินที่มีได้ลงวันออกตัวไว้ได้ ดังนั้นการที่จำเลยซึ่งเป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบได้เขียนเลข เดือน และปีเติมลงในเช็ค แม้จะกระทำไปโดยผลการ แต่เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยกระทำโดยไม่สุจริตแล้ว จำเลยก็ไม่มี ความผิดฐานปลอมเอกสาร

คำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ แสดงให้เห็นว่าเช็คนั้นโดยปกติเป็นแบบฟอร์มของธนาคารอยู่แล้ว ยังไม่เป็นเอกสาร แต่เมื่อกรอกข้อความลงในช่องว่างให้ไว้ครบถ้วนตามกฎหมายต้องการ ซ่อมเป็นเอกสาร แม้ว่าจะเว้นวันที่ เดือน และปี ให้เช็คก็ตาม เพราะเช็คถือว่าเป็นตราสารขาดรายการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 909(4) คือไม่ระบุเวลาใช้เงิน เช็คนั้นก็ไม่ใช่ไปและตามมาตรา 910 วรรคท้ายบัญญัติว่า "ถ้ามิได้ลงวันออกตัว ท่านว่าผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดยสุจริต จะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้" ดังนั้นในข้อเท็จจริงจำเลยซึ่งเป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมาย ทำโดยสุจริตจะจดวันตามที่ถูกต้องและแท้จริงลงก็ได้ ผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมายจึงมีอำนาจทำได้ ถ้าจดลงตามความเป็นจริงตามวัน เดือน ปี ในขณะที่จะจด วัน เดือน ปีลงไป ดังนั้นจำเลยจึงไม่มี ความผิดฐานปลอมเอกสาร

คำพิพากษาฎีกาที่ 1507/2517 แบบพิมพ์ที่ได้พิมพ์รายการไว้บางรายการว่าเป็นเช็ค ชื่อหรือชื่อของสำนักงานของธนาคารและสถานที่ใช้เงิน โดยยังไม่มีรายการอื่นให้ครบถ้วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 988 ยังไม่เป็นเช็คหรือตัวเงินตามกฎหมาย

จำเลยกรอกข้อความลงในแบบพิมพ์เช็ค เพื่อให้มีรายการครบถ้วนตามกฎหมาย แม้แบบพิมพ์เช็คนั้นจะมีใช้แบบพิมพ์ที่ธนาคารจัดพิมพ์ไว้ให้ใช้เป็นเช็ค แต่เมื่อจำเลยได้ลงลายมือชื่อของตนเป็นผู้สั่งจ่าย มิได้ปลอมลายมือชื่อของบุคคลอื่นใด ถือไม่ได้ว่าเป็นเช็คหรือเอกสารปลอม

จำเลยนำตัวเงินไปใช้โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น หรือประชาชน แต่เมื่อตัวเงินนั้นไม่ใช่เป็นตัวเงินปลอม จำเลยก็ยังไม่มีความผิดฐานใช้ตัวเงินปลอม

คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ ทำให้เห็นเด่นชัดว่า จุดเริ่มต้นที่พิจารณาว่า แบบฟอร์ม
 เช็คนั้นเป็นเอกสารหรือไม่ โดยที่เช็คนั้นเป็นแบบพิมพ์ราชการว่าเป็นชื่อ หรือชื่อของสำนักงาน
 ธนาคาร และสถานที่ใช้เงินยังไม่เป็นเอกสาร เพราะเช็คนั้นต้องการข้อความที่เกิดจากการที่
 เจ้าของข้อความหมายให้ปรากฏจึงเป็นเอกสารได้หากเป็นเช็คนั้นเองกรอกข้อความ ซึ่งเป็นเช็คนั้น
 หรือเอกสารที่แท้จริง จะไม่มีปัญหาเรื่องจำเลยใช้ตัวเงินปลอม ในข้อเท็จจริงนี้จำเลยกรอก
 ข้อความในแบบพิมพ์เช็คนั้นเพื่อให้มีรายการครบถ้วนตามกฎหมาย แม้ว่ามิใช่แบบพิมพ์ที่ธนาคารจัดพิมพ์
 ไว้เป็นเช็คนั้น แต่การที่จำเลยได้ลงลายมือชื่อของตนเป็นผู้สั่งจ่ายก็ถือว่าเป็นเช็คนั้นที่ออกมาด้วยตนเอง
 มิได้ทำให้หลงเชื่อว่าเป็นของผู้อื่น ดังนั้นเมื่อเช็คนั้นเป็นเอกสารที่แท้จริงมิได้มีการปลอมเช็คนั้นแล้ว
 ประเด็นเรื่องเช็คนั้นหรือเอกสารปลอม จึงเป็นอันหมดไป จึงไม่ต้องพิจารณาเรื่องจำเลยใช้ตัวเงิน
 ปลอม เพราะเช็คนั้นเป็นเอกสารที่แท้จริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1751/2515 จำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อ เป็นผู้สั่งจ่าย
 ตัวแลกเงินซึ่งแบบพิมพ์ที่องค์การเชื่อเพลิงจัดพิมพ์ขึ้น สั่งให้ธนาคารโจทก์สาขาพระโขนงจ่ายเงิน
 แก่องค์การเชื่อเพลิง และลงลายมือชื่อสั่งจ่ายแลกเงินตามแบบพิมพ์ของบริษัท ม. สั่งให้ธนาคาร
 โจทก์ สาขาพระโขนงจ่ายเงินแก่บริษัท ม. และจำเลยที่ 3 ก็ลงลายมือชื่อเป็นผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงิน
 ซึ่งเป็นแบบพิมพ์ขององค์การเชื่อเพลิง สั่งให้ธนาคารโจทก์สาขาพระโขนงจ่ายเงินแก่องค์การ
 เชื่อเพลิงโดยจำเลยที่ 4 ในฐานะผู้จัดการธนาคารโจทก์ สาขาพระโขนงได้ลงลายมือชื่อและ
 ประทับตรารับรองตัวแลกเงินทั้งหมดนี้ แล้วจำเลยอื่นนำตัวแลกเงินนำไปใช้ เมื่อตัวแลกเงินถึง
 กำหนดใช้เงิน องค์การเชื่อเพลิง และบริษัท ม. ได้เรียกเก็บเงินจากธนาคารโจทก์ แต่เมื่อ
 จำเลยที่ 1 ที่ 3 ออกตัวแลกเงินดังกล่าวโดยลงลายมือชื่อตนเองเป็นผู้สั่งจ่ายในนามของตนเอง จึง
 เป็นตัวแลกเงินอื่นแท้จริงของบุคคลอื่น และลายมือชื่อผู้รับรองตัวแลกเงินก็เป็นลายมือชื่ออื่นแท้จริง
 ของจำเลยที่ 4 ซึ่งกระทำไปในฐานะผู้จัดการธนาคารโจทก์สาขาพระโขนงตามอำนาจ ซึ่งได้รับ
 มอบหมายจากโจทก์ ตราที่ประทับก็เป็นตราที่แท้จริงของเอกสาร แม้จะผิดระเบียบภายในเพราะ
 จำนวนเงินที่รับรองนั้นเกินอำนาจและไม่มีสัมพันธบัตร หรือผู้รักษาเงินลงลายมือชื่อร่วมด้วย ก็ไม่
 ทำให้ตัวแลกเงิน ซึ่งจำเลยที่ 4 รับรองไปดังกล่าวเป็น ตัวแลกเงินปลอมขึ้นมาไม่ การกระทำ
 ของจำเลยทั้งหมด ไม่มีมูลความผิดตาม ป.อ. มาตรา 264, 265, 266 และ 268

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1279/2519 ตัวแลกเงิน (ดริฟ) ของธนาคารเงิน
 ตัวเงินตามมาตรา 266 (4)

จำเลยร่วมกันปลอมบัตรประจำตัวประชาชน และปลอมตั๋วแลกเงินในระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2518 ถึงวันที่ 4 เมษายน 2518 เป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน ตามมาตรา 265, 266, 91 แต่จำเลยร่วมกันนำบัตรประจำตัวประชาชน และตั๋วแลกเงินที่ปลอมขึ้นนั้นไปใช้ด้วย จึงต้องลงโทษแต่กระธงฐานใช้กระธงเดียว ตามมาตรา 268 วรรคสอง และเป็นกรรมเดียวกัน ความผิดฐานฉ้อโกง ตามมาตรา 342 ต้องลงโทษฐานใช้ตั๋วแลกเงินปลอมอันเป็นบทหนักตามมาตรา 268 ประกอบด้วยมาตรา 266, 90

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2692/2525 การที่จำเลยทำหนังสือเดินทางปลอมและใช้คเดินทางปลอมไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่ของธนาคารในคราวเดียวกัน เพื่อขอแลกเงินตามเช็คคเดินทางปลอมนั้น การกระทำของจำเลยเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ต้องใช้กฎหมายที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษตามมาตรา 90

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย